

Az ügyész feladatai a polgári perben

Jelige: „palánta”

Polgári jogi szekció

Választott téma sorszáma: 17.

T a r t a l o m j e g y z é k

Előszó	3.
1. Kisebb, de mégis nagyobb: KÖZÉRDEKVÉDELMI (közjogi) szakági ügyészi tevékenység	4.
1.1. Alapvetések	5.
1.2. A közérdekvédelmi ügyészi tevékenységet érintő változások	7.
1.3. Ügyészi szerepváltozás	8.
1.4. Közérdekvédelmi hatáskörök	9.
2. ÜGYÉSZI FELADATOK A POLGÁRI PERBEN ÉS AZT MEGELŐZŐEN	13.
2.1. Az ügyész fellépése és egyéb intézkedései	15.
2.2. A hatósági eljárásokhoz és intézkedésekhez kapcsolódó ügyészi feladatok	16.
2.3. Környezet- és természetvédelem	18.
2.4. Fogyasztóvédelem	22.
2.5. Szabálysértési ügyek	27.
2.6. Jogi személyekkel kapcsolatos ügyészi feladatok ellátása	28.
3. POLGÁRI BÍRÓSÁG ELŐTTI ÜGYÉSZI TEVÉKENYSÉG	30.
3.1. Az ügyész polgári perbeli szerepének változása	30.
3.2. Az ügyész perbeli jogállásai	32.
4. EGYÜTTMŰKÖDÉS, KAPCSOLATTARTÁS, ÜGYFORGALOM	38.
4.1. Szinergia a büntetőjogi szakággal	38.
4.2. Kapcsolattartás a külső szervekkel	42.
Összefoglalás - Utószó helyett	43.
Felhasznált irodalom	46.
Példatár	47.

E l ő s z ó

Az ügyészi szervezet már az ezredfordulón számot vetett korábbi eredményeivel, és felmérte az előtte álló új korszak kihívásait. Annak érdekében, hogy az igazságszolgáltatás rendszerében betöltött szerepéből adódó feladatait továbbra is kiemelkedő színvonalon láthassa el, a megújulás mellett döntött. Az ügyészségi reform a szervezet korszerűsítését, annak rugalmasabbá, hatékonyabbá tételét jelentette, de egyúttal szemléletváltást is kívánt különös figyelemmel arra is, hogy hazánk 2004. május 1-jétől az Európai Unió tagjává vált. A nemzetközi elismertség mellett azonban egy szervezet csak akkor lehet hosszú távon sikeres, ha a hazai társadalom támogatását élvezi, mely az ügyészek által végzett munka mindenki számára *megismerhetővé és érthetővé tételével* valósulhat meg.¹

Választásom azért esett erre a témára, mert egyrészt meglátásom szerint a „polgáris” ügyész feladatai kevésbé hangsúlyosak a jogi oktatásban, illetve alig ismertek az átlagember számára; másrészt kutatásaim mellett a jövőben is főként polgári jogi területen szeretnék dolgozni. Annak érdekében, hogy kellően alátámasztott tényeken, és valós kutatási eredményeken alapuló végeredmény szülessen, áttekintettem és elemeztem a vonatkozó joganyagot és ezzel párhuzamosan a már lezárt, illetve folyamatban lévő eljárásokat. A vizsgált kör és a módszer vonatkozásában a kérdőíves adatgyűjtést és feldolgozást, az interjút, illetve a statisztikai adatok összehangolását is elvégeztem, hiszen az ügyész feladatai és szerepe mellett annak megítélése (létfajossága) is fontos szempont lehet.

Tekintettel azonban arra is, hogy jelen keretek között a terjedelem korlátozottsága miatt egyes területeket csak érinteni tudtam, igyekeztem mégis a lényegi sajátosságokat megragadva, a hatályos jogi szabályozás és a gyakorlat bemutatásán keresztül² ismertetni az ügyész rendkívül fontos feladatait és szerepét a polgári eljárásokban, és annak hatékonysága érdekében a perelőkészítés során.

Az ügyésznek nemcsak a polgári perben, hanem azt megelőzően is vannak feladatai, viszont több tényező (jogsabályi felhatalmazások) együttes fennállása szükséges ahhoz, hogy egyáltalán a peres eljárásig eljuthasson.

¹ vö. <http://www.mklu.hu> (Magyarország Ügyészsége hivatalos honlapja)

² Példatár

Úgy vélem, az ügyész polgári perben betöltött szerepének és feladatainak bemutatása csak úgy lehet teljes és hiteles, ha a kiragadott részletek vizsgálata helyett a lehetőségek adta teljes skálát annak komplexitásában kezeljük.

A bíróságok előtti polgári perekben és nemperes eljárásokban a közérdekvédelmi (közjogi) ügyszakra kijelölt és kinevezett ügyészek járnak el, a szakág tevékenysége rendkívül összetett és sokrétű, ezért magas fokú szakmai felkészültséget igényel.

Magyarország új Polgári Törvénykönyve (2013. évi V. törvény) 2014. március 15. napján lépett hatályba. Meghatározó fontosságú az ügyészség számára is, hogy a jogviszonyok széles körét érintő, kiemelkedő jelentőségű kódex megfelelő alkalmazása érdekében az ügyszakon dolgozó ügyészek időben felkészüljenek. Ennek érdekében kezdték meg szervezetszinten a továbbképzéseket 2013 novemberében ³ az Igazságügyi Palotában, amelyen az elmúlt évben közel 600 ügyész vett részt, a folytatásban pedig további szervezett előadások megtartására kerül sor azért, hogy minden ügyész részese lehessen a továbbképzés-sorozatnak.

1. Kisebb, de mégis nagyobb:

KÖZÉRDEKVÉDELMI (közjogi) szakági ügyészi tevékenység

A 3/2004. (II.17.) AB határozat kimondta, hogy az ügyészség bár nem önálló hatalmi ág, de önálló alkotmányos szervezet. Az Alkotmánybíróság az ügyészséget, mint állami szervezetet a szélesebb értelemben vett igazságszolgáltatás rendszerében helyezte el és leszögezte, hogy a legfőbb ügyész a neki alárendelt szervezetnek szakmai, és nem politikai vezetője; az Országgyűlés felé fennálló felelőssége csak a beszámolási, magyarázat- és válaszadási, valamint megjelenési kötelezettsége, illetve az Alaptörvényben meghatározott feladatai ellátásának kötelezettségét foglalja magában.

³ az előadás-sorozat első programját 2013.11.11-én dr. Lajtár István közjogi legfőbb ügyész helyettes nyitotta meg, melyet a kodifikációban részt vállalt dr. Vékás Lajos professzor emeritus, akadémikus előadása követett (forrás: Legfőbb Ügyészség Kommunikációs és Sajtó Osztály közleménye, Felkészülés az új Ptk. hatálybalépésére)

1.1. Alapvetések

Az Alaptörvény és a régi Alkotmány összevetése alapján több fontos eltérés is látható:

- Az Alaptörvény szerint a legfőbb ügyész és az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködője. Alaptörvényünk ezzel az ügyészséget, mint állami szervezetet a szélesebb értelemben vett igazságszolgáltatás rendszerében helyezte el.
- Az ügyészség függetlensége tekintetében kiemelendő, hogy a régi Alkotmányban írtakkal szemben az ügyészség egyetlen más szervnek, így az Országgyűlésnek sincs alárendelve.
- A legfőbb ügyész mandátuma 6 évről 9 évre nőtt (a mandátum időtartamának növeléséről egyébként a jogalkotó még a régi Alkotmány módosításával rendelkezett).
- Alaptörvényünk rendelkezik arról is, hogy a legfőbb ügyész kivételével az ügyész szolgálati jogviszonya az általános öregségi nyugdíjkorhatár betöltéséig állhat fenn.
- Szintén Alaptörvényi rendelkezés, miszerint a legfőbb ügyész Országgyűlés általi megválasztásához az országgyűlési képviselők 2/3-ának szavazatára van szükség.
- Lényeges változás az is, hogy az ügyészség szervezetének és működésének, a legfőbb ügyész és az ügyészek jogállásának részletes szabályait, valamint javadalmazásukat sarkalatos (ún. „kétharmados”) törvény határozza meg.

Magyarország Alaptörvénye 29. cikkének (1) bekezdése szerint a legfőbb ügyész és az ügyészség az **igazságszolgáltatás közreműködőjeként** az állam büntetőigényét érvényesíti. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.

Az Alaptörvény és az ügyészség közjogi hatáskörei:

- a) Az ügyészségi hatáskörök felügyelet köré csoportosítása jogállami körülmények között nem volt fenntartható.
- b) Az összehasonlító jogi megközelítésen alapuló európai feladatleírás a törvényességi felügyelet középpontba helyezését nem tudja kezelni, ehelyett a közérdek érvényesítését (és ennek részeként a jogvédelmet) kell meghatározó sajátosságnak tekinteni.
- c) Az Alkotmány és az azon alapuló törvények által meghatározott konkrét hatáskörök rendszere szerint az ügyész büntetőeljárás tevékenységének célja a jogerős ítélet, míg a büntetőjogon kívüli tevékenység részben felügyeleti jellegű, részben azonban nem - a peres és peren kívüli eljárásokban az ügyész törvény kifejezett felhatalmazása alapján félként járt el, ilyenkor - még távoli összefüggést sem mutatott bármiféle felügyelettel.

Mindebből arra a következtetésre juthatunk, hogy ha az ügyészség összes hatásköre a közérdek védelmét szolgálja, akkor ezeket elsősorban nem a tevékenység tényleges kifejtésének megfelelő jogágak szerint célszerű csoportosítani, hiszen mindegyik az ügyész közjogi felhatalmazottságán alapul. A büntetőjogon kívüli közjogi hatásköröket akkor kell az ügyészséghez rendelni, ha függetlensége, pártatlansága, büntetőeljárás tapasztalatai és adatai, továbbá jogi hagyományai miatt hatékonyabban tudja ellátni, mint más szervezet.⁴

Bár jóllehet mindenki a büntetőjogi vetületét ismeri az ügyésznek/ügyészségnek, van azonban egy másik, de legalább annyira fontos szegmense a szervezet tevékenységének: az ún. polgári ügyszak. Amíg a büntetőjog csak és kizárólag egyedi eseteket szankcionál, addig a polgári jog kivétel nélkül minden ember életének szerves része, mindennapjaink alkotóeleme, meghatározó jelentőségű. Büntetőjog nélkül igen, polgári jog nélkül viszont aligha tudunk élni, létezni, sőt még halni sem, akár az egyes szerződéseket, az öröklést, a gazdasági társaságok világát, vagy éppen társadalmunk alapsejtjét, a családot említjük.

Az ügyész feladatait a polgári perben is jogszabályok határozzák meg, csak azok mentén haladva járhat el. A polgári perekben sem tehet többet annál, mint amelyet számára a törvény megenged, illetve lehetővé tesz; az előírások betartása, peres/nemperes eljárás kezdeményezése (perindítási jog), és számos más intézkedés - meghatározott esetekben - viszont kötelessége. Az ügyész ezen túlmenően felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett, melyet 2013. október 1. napjától - a korábbiaktól eltérően - szintén a polgári jogi ügyszak ügyészei látnak el.

Az ügyészségnek az igazságszolgáltatás közreműködőjeként gyakorolt büntetőjogon kívüli közérdekű feladat- és hatáskörét részben az **Ütv.**, részben **külön törvények** határozzák meg. Az Ütv. 2012. január 1-jei hatálybalépését követően a tartalmában és eszközeiben megújult közérdekvédelmi ügyészi tevékenység 2013. évben megszilárdult – emelte ki dr. Polt Péter legfőbb ügyész, az elmúlt évről adott Országgyűlési beszámolójában.

⁴ vö. az ügyészség büntetőjogon kívüli hatásköreit elemző, a Magyar Jog 2011. februári számában megjelent írás (Új alkotmány és az ügyészség közjogi hatáskörei)

1.2. A közérdekvédelmi ügyészi tevékenységet érintő változások

- Az ügyészség szervezetéről és működéséről szóló **12/2012. (VI.8.) LÜ utasítás** módosításával végbement profiltisztítás eredményeként az ügyész *gyermek- és ifjúságvédelemmel* kapcsolatos feladatai a közérdekvédelmi szakterületbe integrálódtak.
- 2013. január 1. napjával kialakításra kerültek a **járások**, megkezdték működésüket a **járási hivatalok** és a hivatalokba integrált **szakigazgatási szervek**, illetve megváltozott a **bíróságok és ügyészségek elnevezése**. Az általános *szabálysértési hatósági hatáskör* a megyei kormányhivataloktól a járási hivatalokhoz került, és ugyancsak ezen időponttól kezdték meg működésüket az önálló **közigazgatási és munkaügyi bíróságok**.
- Az ügyész által közérdekvédelmi feladatkörben alkalmazott számos alapvető jogszabály többször módosult az elmúlt évek során. Az Ütv., a Ket., az Ectv. és a Pp. mellett megemlítendő, hogy a termőföldről szóló törvény időközben a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló tv. lett és tartalmilag megújult,⁵ de sokat változtak a szakághoz kapcsolódó más törvények is.
- Jelentős változás, hogy 2013. szeptember 1-jétől **szélesebb körben élhet** az ügyész **perújítással**.
- Az ügyész 2013. évben kifejtett peres vagy nemperes eljárásokkal kapcsolatos tevékenységét - a vonatkozó törvények mellett - alapvetően meghatározta a **Kúria** 2012. december 5-én meghozott **2/2012. KMPJE jogegységi határozata**, mely kimondta, hogy az **ügyész** a fél jogainak gyakorlására törvény által feljogosított **absztrakt közjogi jogalany**. A jogegységi határozat elfogadásával egyértelművé vált az ügyész **perjogi helyzete**, így az elmúlt évben az ügyészi kereseteket a bíróság immár eljárásjogi akadály nélkül befogadta.

A struktúraváltás (és a tapasztalatok alapján) sor került az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló **3/2012. (I.6.) LÜ utasítás** módosítására is, amely 2013. november 1-jén lépett hatályba.⁶

⁵ Megj. a termőföld tulajdonjogának megszerzését vagy használatát korlátozó jogszabályi rendelkezések kijátszására irányuló jogügyletek feltárása és megakadályozása elkülönített összeget kapott az ügyészi szervezet (Izd. 2013. évi CCXXX. törvény Magyarország 2014. évi központi költségvetéséről). Termőföld vonatkozásában a zsebszerződés azt jelenti, hogy a termőföld tulajdonjogát a háttérben olyan személyek szerzik meg, akiknek a szerzőképessége kizárt, vagy a szerzés meghaladja területmértéket vagy aranykorona-értéket. Így nemcsak külföldi állampolgárok kötnék zsebszerződéseket, hanem a magyar állampolgárok is.

⁶ A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2013. évi tevékenységéről

1.3. Ügyészi szerepváltozás

Az új Ütv. megkísérli pontosítani, hogy milyen tevékenységi irányok következnek ebből a „fő célból”, de főként a korábbi szabályozásra támaszkodik. Úgy rendelkezik ugyanis, hogy az ügyészség a *„jogszabályok megsértése esetén – törvényben meghatározott esetekben és módon – fellép a törvényesség érdekében. Ha törvény másként nem rendelkezik, a fellépésre akkor köteles, ha a törvénysértés megszüntetésére hivatott szerv Magyarország Alaptörvényében, valamint törvényben és más jogszabályban vagy közjogi szervezetszabályozó eszközben meghatározott kötelezettsége ellenére a szükséges intézkedést nem teszi meg, vagy ha a törvénysértésből eredő jogsérelem elhárítása érdekében azonnali ügyészi intézkedésre van szükség.”* A szövegazonosság úgy értelmezhető, hogy a törvényhozó hatalom nem az ügyészség büntetőeljáráson kívüli tevékenységének technikáit, intenzitását kívánta megváltoztatni, hanem azokat világosan a **közérdekvédelmi cél szolgálatába állította**.

E célra Alaptörvényünk nem is utal, a fogalmi összetevők azonban legalább ennyire meghatározzák az ügyészségi működést (*az igazságszolgáltatás közreműködőjeként*), a szókapcsolat mindkét eleme külön-külön is jelentőséggel bír. *Közreműködőkénti* megjelenítése ugyanis egyszerre közelíti és távolítja is az ügyészséget az igazságszolgáltatás alapintézményeihez, a bíróságokhoz képest. Közelíti, mert meghatározza az intézmény jellegét az államhatalmi ágak rendszerében. Erős, a végrehajtó hatalomra jellemző eszközei (nyomozás, törvényességi felügyelet a büntetés-végrehajtás felett) ellenére jelzi, hogy ezek alkalmazása nem a végrehajtó hatalom saját céljai - az anyagi jogszabályokban meghatározott feladatok pro futuro elérése ⁷ - érdekében történik, hanem azért, hogy azokra alapítva valamilyen bírósági döntés legyen hozható. A közreműködés ugyanakkor azt is jelzi, hogy az ügyészség szerepe nem a közvetlen igazságszolgáltatás mint döntéshozatal, hiszen nem tekinthető bíróságnak (bírósági szervnek). A szabályozás ennyiben követi az európai jogfejlődést. A szókapcsolat másik eleme, az *igazságszolgáltatási* jelleg konkrétabb következményekkel is jár, nevezetesen befolyásolja a jellemző ügyészi eszközöket. A közigazgatással kapcsolatos ügyészi tevékenységeknek az Alaptörvény rendelkezése folytán szükségszerűen változniuk kell, és a bíróságok előtti szerepeknek indokolt elsődlegessé válniuk (és ez be is következett). ⁸

Az ügyészség polgári ügyszaka számára meghatározó változást a *felügyelet-központúság* elvetése jelentette, melyet jelzett már az új Ütv. szerkezete, a fejezeti rend is. Az általános rendelkezéseket a szervezeti, működési és jogállási alapkérdések, majd a büntetőjogi, közérdekvédelmi feladatok szabályai, végül az adatkezelés közös szabályai követik.

⁷ Patyi András – Varga Zs. András: Általános közigazgatási jog (Budapest–Pécs: Dialóg Campus, 2009.) 50-51. old.

⁸ vö. http://www.hvgorac.hu/sites/portal/files/Magyarjog_2012_3.pdf (Varga Zs. András: Az Alaptörvény és az ügyészség közjogi hatáskörei)

A felügyelet a nyomozással és a büntetés-végrehajtással kapcsolatban jelenik csak meg, vagyis azokban az eljárásokban, amelyekben az ügyésznek valóban saját jogú beavatkozási lehetősége van aktusfelülvizsgálat vagy utasítási jog formájában. A büntetőjogon kívüli, az új Ütv.-ben egységesen *közérdekvédelmi feladatokként* nevesített, a törvényességi felügyelet helyébe konkrét intézkedésekre adott felhatalmazás, illetve - ahol szükséges - törvényességi ellenőrzés lépett. Ezáltal bekövetkezett az a változás, amely az ügyész alkotmányos helyzetéhez, az igazságszolgáltatásban való közreműködéshez igazodik, mely azonban mélyebb, mint egyszerű fogalomhasználati következetesség. A korábbi, büntetőjogon kívüli felügyelet-központú ügyészi tevékenység tarthatatlansága a büntetőeljárás szereppel összehasonlítva érzékeltethető legkönnyebben: a büntetőeljárásban az ügyész (illetve részben a nyomozó hatóság) alapos okból, bűncselekmény gyanúja esetén indíthatja meg az eljárást, majd ezt a gyanút igyekszik igazolni vagy cáfolni. Ha pedig igazolható volt, az ügyész vádat emel, azaz a bíróság további eljárását kezdeményezi, és ettől kezdődően **félként vesz részt** abban. Ezzel szemben a korábbi magánjogi és közigazgatási jogi törvényességi felügyeleti eljárás (az ügyészi vizsgálat) **minden ok nélkül** (bármiféle törvénysértésre utaló adat hiányában) **megindítható volt**. Amennyiben a vizsgálat törvénysértést tárt fel, az ügyész többé-kevésbé mérlegelhetette, hogy alkalmazza-e a saját eszköztárát (óvás, felszólalás, figyelmeztetés, peres eljárás kezdeményezése), ha pedig alkalmazta, akkor csak ennek eredménytelensége után fordult bírósághoz, akkor is a saját kezdeményezésének elutasítása és nem az eredeti jogsértés megtörténte miatt. Nem véletlen tehát, hogy ezt az időben nagyrészt korlátlan, feltételekhez nem kötött, és az eljárást igénylő jogsértések súly szerinti differenciálását nélkülöző vizsgálati felhatalmazottságot előbb a Velencei Bizottság, majd - 2011 tavaszán - az Alkotmánybíróság is kritizálta⁹ - fejtette ki dr. Varga Zs. András.

1.4. Közérdekvédelmi hatáskörök

Az új Ütv. hatásköri szabályai két észrevétellel illethetők.

A törvény belső szerkezete illeszkedik a jogszabályok tekintetében észlelhető, az általánostól a különös felé haladó szabályozáshoz: *Alaptörvény => új Ütv. (általános szabályok => általános közérdekvédelmi szabályok => speciális szabályok) => eljárási kódexek => szaktörvények*. Az Alaptörvény egyáltalán nem nevesít büntetőeljáráson kívüli feladatokat, vagyis az új Ütv. lényegében a primer szabályozást végzi el, mégpedig - sarkalatosága folytán - közel alkotmányos erővel. Kötelezően ellátandó ügyészségi feladatot a törvény is csak elvétve nevesít, vagyis az ügyészség büntetőjogon kívüli feladatai (összhangban az Alaptörvény prioritásával) csak kiegészítő jellegűek.

⁹ 10/2011. (III. 9.) AB határozat (ABK 2011. március, 165.)

A konkrét szabályokat elemezve azt látjuk, hogy az új Ütv. az általános rendelkezések között egyrészt eljárási kérdéseket, másrészt konkrét (következésképpen alapvető fontosságúnak tartott) speciális hatásköröket rendez. Tisztázza, hogy **az ügyészség** részvételével **közreműködik abban**, hogy a (polgári, munkaügyi, közigazgatási és gazdasági jogi **peres és nemperes**) **bírósági eljárásokban a törvényeket helyesen alkalmazzák**. Ez azonban **nem konkrét hatáskör**, miként az sem, hogy elősegíti a jogszabályok rendelkezéseinek megtartását a hatósági jogkört gyakorló, illetve bíróságon kívüli jogvitát intéző szervek esetében, illetve a kiemelt figyelem előírása a kiskorúak jogainak érvényre juttatásában.

Az általános rendelkezésekből még nem azonosítható, de az ügyészségen kívüli eljárési szereplőket *együtműködési kötelezettség* terheli, az ügyészeket pedig széles körű, határidőhöz kötött adat- és iratmegismerési jog illeti meg (Ütv. 4. §).

Az önálló fejezetben szabályozott közérdekvédelmi feladatok egyetlen, hosszú szakaszban (Ütv. IV. fejezet 26. §) megfogalmazott közös szabályai jelzik, hogy azokat nagyrészt külön törvények konkretizálják, hogy ezeket az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként látja el, mégpedig a törvénysértés kiküszöbölése érdekében elsősorban bírósági peres és nemperes eljárások megindításával (**perindítási jog**), hatósági eljárások kezdeményezésével és jogorvoslat előterjesztésével; ezeket az intézkedési lehetőségeket hívja az új törvény együtt *fellépésnek*. A *vizsgálat* immár nem általános információszerzési lehetőség, hanem az ügyész tudomására jutott adat vagy más körülmény által megalapozott súlyos törvénysértés, mulasztás vagy törvénysértő állapot (együtt: törvénysértés) feltárásának eszköze, amelyet az ügyész a büntetőeljáráshoz hasonlóan hivatalból folytat (officialitás). Szintén a közös szabályok között találjuk a korábbi óvás helyére lépő, de azt jelentősen átalakító *önkéntes teljesítésre felhívást*, amely lényegében **perelhárító lehetőség**, és amelyet nem kötelező alkalmazni, helyette az ügyész közvetlenül felléphet a bíróságon vagy más hatóság előtt. Az önkéntes teljesítésre felhívás akkor alkalmazható, ha az ellenérdekű (tartalmilag a törvénysértést előidéző) fél a fellépésre okot adó körülményt saját maga is orvosolni tudja (és nyilván az is feltétel, hogy erre legyen „remény”).¹⁰

A legfőbb ügyész új közérdekvédelmi hatáskörei

A közös, és hozzájuk képest speciális szabályok rendszerén túl egy másfajta sajátosság is megjelenik az új Ütv.-ben: a nem minden ügyész, hanem kizárólag a legfőbb ügyész által gyakorolható hatáskörök.

¹⁰ Dr. Varga Zs. András

A törvény 11. §-ának (2) bekezdése szerint ilyen a legfőbb ügyész részvételi lehetősége (tanácskozási joggal) az Országgyűlés, valamint a Kúria teljes ülésein; a kúriai jogegységi eljárás kezdeményezési, illetve nyilatkozattételi joga; felhatalmazása arra, hogy jogszabály tervezetére véleményt nyilvánítson, normaalkotás kezdeményezési joga. Ezek - a Kúria teljes ülésein való részvétel kivételével - korábban is ismertek voltak, megjegyzést csak annyiban érdemelnek, hogy a jogszabállyal szemben benyújtható óvás megszűnése folytán szűkült a legfőbb ügyész normakontroll jellegű tevékenysége.

Két további hatásköre emiatt jelentős. Az új Ütv. ugyanis feljogosítja a legfőbb ügyészt arra is, hogy alkotmányjogi panasszal forduljon az Alkotmánybírósághoz az ügyész részvételével folyó egyedi ügyben alkalmazott jogszabály és az Alaptörvény közötti összhang biztosítása érdekében, ha a jogosult maga nem képes jogainak védelmére vagy a sérelem a személyek nagyobb csoportját érinti, továbbá kezdeményezheti az Alkotmánybíróságnál jogszabály nemzetközi szerződésbe ütközésének vizsgálatát. Ezek a jogosultságok azért fontosak, mert az Alkotmányhoz képest az Alaptörvény csak nagyon korlátozott számú aktornak ¹¹ biztosítja az absztrakt (nem érintettségén alapuló) normakontroll kezdeményezésének jogát: a Kormány, az országgyűlési képviselők ¼-e és az alapvető jogok biztosa számára. A legfőbb ügyész tehát nem tartozik közéjük, ugyanakkor a közérdek védelmezőjeként konkrét eljárásokban találkozhat olyan helyzetekkel, amikor az alkotmányellenesség a közérdeket érinti. Az az út, hogy ilyenkor a legfőbb ügyész az alapjogi biztos eljárását kezdeményezze, nyilván nem járható (különösen nem akkor, ha az ügyéssel szemben álló fél, így a büntetőeljárás terheltje számára előnyös az alkotmányellenesség), az országgyűlési képviselők vagy a Kormány felkérése pedig a szakmai és a politikai szempontok keveredését vonná maga után. Az új Ütv. tehát még ha nagyon korlátozottan is, de megnyitja a legfőbb ügyész számára a konkrét normakontroll lehetőségét, ennél szélesebbet az Alaptörvény nem tesz lehetővé.

Végezetül egészen új hatáskör, hogy a legfőbb ügyész a Kúria előtti eljárásban jogkérdésben, a bíróságok ítélkezési gyakorlatának egységesítése érdekében, a közérdeket képviselve, saját kezdeményezésére, vagy bármely fél kérelmére kifejtheti, a Kúria felhívására pedig kifejti szakmai véleményét akkor is, ha ügyész az eljárásban nem vett vagy vesz részt. A törvény azt is előírja, hogy a legfőbb ügyész véleményét (amely a Kúriát nem köti) az eljárásban részt vevő felekkel közölni kell. Az új, amicus curiae ¹² szerep - amely a legfőbb ügyészt az igazságszolgáltatás közreműködőjeként illeti meg - külföldön jól ismert.

¹¹ szereplő, panaszló (általában az, aki bíróság előtt valamely igény elismerését kéri)

¹² Gerencsér Balázs: Az amicus curiae fogalom és a tisztességes eljáráshoz való jog kapcsolata az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában in: Magyar Jog 2012. február 114-118. old.

Az *amicus curiae* latin eredetű kifejezés „a bíróság barátainak” tevékenységére utal, amelyet már a római jog is ismert. Az ókori Róma jogrendje ugyanis lehetővé tette, hogy egyes jogtudósok olyan levelet juttassanak el a bírósághoz peres ügyben, amelyben kifejtik az ítélkező testület számára véleményüket egy-egy különösen bonyolult vagy nagy jelentőségűnek tartott jogi tárgyban...¹³

Az Alaptörvény hatálybalépésével több évtized után bizonyosan korszakváltás következett be az ügyészség büntetőjogon kívüli hatásköreinek szabályozásában. Az új Ütv.-ben biztosított, de a részleteket egyszerű többséggel elfogadandó törvényekre bízó szabályozás eredményeként az ügyészségnek változatlanul széles körű büntetőjogon kívüli mozgástere marad, ám ez végre nyugat-európai szemmel nézve is érthető; nem utolsósorban pedig megfelel az Emberi Jogok Európai Bírósága és az Alkotmánybíróság határozataiban kifejtett kritériumoknak.¹⁴

¹³ Simon Zoltán: Érdekérvényesítés a bírói hatalmi ágban: az *amicus curiae* levelek, <http://jesz.ajk.elte.hu/simon15.html>

¹⁴ vö. Magyar Jog (A Magyar Jogász Egylet Folyóirata): 2012.3. szám/Cikkek, tanulmányok: Varga Zs. András: Az Alaptörvény és az ügyészség közjogi hatáskörei, 129-136. old.

2. ÜGYÉSZI FELADATOK A POLGÁRI PERBEN ÉS AZT MEGELŐZŐEN

Amint azt a bevezetőben is említettem, az ügyész tevékenységét minden oldalról körülbástyázott jogi környezet határozza meg, semmit nem tehet jogszabályi felhatalmazás nélkül, viszont a meghatározott feltételek fennállása esetén eljárása kötelező. Az alábbiakban a polgári ügyszakon dolgozó ügyészek munkáját mutatom be, ezek eredményeként jutnak, juthatnak el az igazságszolgáltatás csúcsáig, a bírósági polgári peres eljárásig.

Mind a korábbi, mind pedig a hatályos jogi szabályozás tehát kétfajta lehetőséget ad az ügyész számára:

- a) egyéb feladatai ellátása következményeként **ELJUTHAT** a peres eljárásig, de ez nem feltétlenül következik be (pl. jogorvoslat, felhívás elutasítás)
- b) eleve **ELJUT** törvényi felhatalmazás alapján (pl. termőföld, környezetvédelem, fogyasztóvédelem, gondnokság, cég, civil szervezetek, uzsora)

Az alábbiakban majd részletesen ismertetett tevékenységek sajátosságai előtt még szeretném bemutatni a 2014. év I. félévének összefoglaló adatait.

Az ügyészi szervezetben a közérdekvédelmi szakterület 2 fő csoportra, törvényességi ellenőrzési tevékenységre (**T**) és magánjogi tevékenységre (**P**) bontható, az ügyforgalmi statisztikák is eszerint készülnek a MAKÖR-rendszerben megyékre (főügyészségekre) lebontva, ideértve a Fővárost, a fellebbviteli főügyészségeket, valamint a Legfőbb Ügyészséget.

Érdekesség: 2014. I. félévében a Legfőbb Ügyészségre már 2772 jogsegély iránti kérelem érkezett, 67 magyar hatóság, 2523 pedig külföldi hatóság előterjesztése kapcsán.

**Összefoglaló adatok
(országos)**

	Érkezett ügyek száma ¹⁵	Intézkedések ¹⁶	Ügyészi intézkedésre irányuló kérelmek ¹⁷	Kiemelt intézkedések	Bíróság előtti tevékenység ¹⁸ (kiemelt int.)	Perindítási joghoz kaps. ¹⁹
2014. I. félév összesen	121.326	158.189	1.646	50.472	3.549	2.898
	Környezet- természet- és állatvédelem kiemelt int.	Civil szervezetekkel kaps. int.	Bíróságtól érkező	Bírósági irattanulmányozás	Tárgyalási tevékenység	Magánjogi intézkedések (érdemi, nem érdemi)
2014. I. félév összesen	258	1.070 felhívás: 142 jelzés: 160 kereset: 410 nemperes: 98 fellebbezés: 260 (+hivatalbóli vizsg.: 194)	6.133	5.511	1.172	29.583

¹⁵ + fiatalkorúak ügyei (6884, 8077)

¹⁶ + fiatalkorúak ügyei (9590, 10521)

¹⁷ alapítvány, egyesület, sportági szakszövetség gyámhivatal, gondnokság, gyermekvédelem, közl. közigazgatás, egyéb közigazgatás, idegenrendészet, szabálysértés, társadalombiztosítás, ingatlan-nyilvántartás, adó-pénzügy, termőföld, természetvédelem, fogyasztóvédelem, építésügy, szociális ellátás-egészségügy, egyéb

¹⁸ perelhárítás kereset, cégügy, civil szervezet, egyéb, perbelépés, fellépés, fellebbezés, felülvizsgálati kérelem

¹⁹ perelhárító kezdeményezés, felhívás, peres, nemperes eljárás kezdeményezés, fellebbezés, csatlakozó fellebbezés, felülvizsgálat

2.1. Az ügyész fellépése és egyéb intézkedései

Az ügyész a közérdek védelme és a törvényesség helyreállítása érdekében akkor lép fel, ha súlyos törvénytörést tár fel. Az ügyészi fellépés törvényben meghatározott eszközei:

- **bírósági peres és nemperes eljárások megindítása** (perindítási jog),
- **hatósági eljárások kezdeményezése,**
- **jogorvoslat előterjesztése.**

Azokban az ügyekben, amelyekben az ügyészi **fellépés** feltételei fennállnak, de az ellenérdekű fél a fellépésre okot adó körülményt maga is orvosolni tudja, az ügyész a fellépést megelőzően **önkéntes teljesítésre felhívással** élhet. Ha a felhívás címzettje az ügyész által megadott határidőn belül a felhívásban foglaltaknak nem tesz eleget, nem válaszol vagy a felhívásban foglaltakkal nem ért egyet, az ügyész 30 napon belül dönt a fellépésről (bíróság előtti peres, vagy az ügy tárgya szerint nemperes eljárás indításáról) vagy eljárása megszüntetéséről.

Az ügyész a tudomására jutott jogsértés vagy jogszabálysértő mulasztás miatt jogszabályban megállapított feltételek fennállása esetén büntető, fegyelmi, szabálysértési vagy más hatósági **eljárást is kezdeményez**. A kezdeményezés címzettje érdemi döntésének egy példányát köteles az ügyésznek haladéktalanul megküldeni.

Az ügyészt **jogorvoslati jog** illeti meg a **peres és nemperes eljárásban hozott határozatok** közül azokkal szemben, amelyet törvény alapján vele bármely módon közölni kell. Törvény által meghatározott esetben az ügyészt jogorvoslati jog illeti meg akkor is, ha az eljárásban félként nem vett részt, vagy a határozatot vele közölni nem kellett.

A törvénytörésnek nem minősülő hiányosságra és az olyan csekély jelentőségű törvénytörésre, amely fellépést nem tesz indokolttá, az ügyész jelzésben hívja fel az illetékes szerv vezetőjének figyelmét.

Az ügyészt a fellépésen kívül a törvényesség biztosítása érdekében **egyéb eszközök** is megilletik (közigazgatási hatósági eljárásban elrendelt kényszerintézkedések jóváhagyása, megtagadása, a pénzügyi vállalkozásokkal, valamint a tőkepiaci és biztosítási tevékenységgel összefüggő piacfelügyeleti eljárásokban a hatóság a személyes adatok meghatározott körét csak előzetes ügyészi jóváhagyással ismerheti meg, a rendőrségről szóló törvényben meghatározott belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerv által folytatott megbízhatósági vizsgálat lefolytatásának kizárólag ügyészi jóváhagyás alapján van helye stb.).

2.2. A hatósági eljárásokhoz és intézkedésekhez kapcsolódó ügyési feladatok

Az ügyész ellenőrzi a közigazgatási hatóságok, valamint más jogalkalmazó szervek által hozott egyedi, bíróság által felül nem bírált jogerős vagy végrehajtható döntések, valamint hatósági intézkedések törvényességét. A törvénysértés megszüntetése érdekében, ha törvény másként nem rendelkezik, a hatósági döntés érdemére kiható törvénysértés esetén a jogerőre emelkedéstől vagy a végrehajtás elrendelésétől számított legfeljebb egy éven belül, kötelezettséget megállapító, jogot elvonó vagy korlátozó döntés esetén a végrehajtáshoz való jog elévüléséig felhívással élhet. Ha az ügyész felhívásban indítványozta a törvénysértő döntés végrehajtásának felfüggesztését, a felhívás címzettje a végrehajtást a döntéséig köteles azonnal felfüggeszteni. Hatósági döntést érintő felhívás eredménytelensége esetén az ügyész az **alapügyben hozott jogerős döntést támadhatja meg keresettel** a bíróság előtt (Kúria Kfv.II.37.777/2012/7.).

A hatóság eljárási kötelezettségének elmulasztása esetén a mulasztás megszüntetésére felszólító ügyési felhívásban megállapított határidő eredménytelen elteltét követően az ügyész a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályairól szóló törvény alapján **bírósághoz fordulhat a hatóság eljárásra kötelezése iránt.**

A korábbiakhoz képest egészen más szabályok vonatkoznak a **közigazgatási eljárásokkal** kapcsolatos ügyési hatáskörökre. Az új Ütv. 29. §-a jelentősen leszűkítette az ügyész eljárási lehetőségeit; ezentúl csak a közigazgatási hatósági döntés érdemére kiható törvénysértés esetén, és jóval rövidebb időtartamon belül alkalmazhatók. Az új Ütv. közös közérdekvédelmi szabályaihoz képest eltérés az is, hogy közigazgatási ügyekben a törvénysértés megszüntetése érdekében az ügyési felhívás kötelező („felhívással él”), tehát bírósághoz csak a kötelező felhívást követően fordulhat az ügyész.

Amikor a **közigazgatás kontrollját** ellátó eszközöket megkíséreljük számba venni, nem indulhatunk ki másból, mint legfontosabb sajátosságából, vagyis hogy a közigazgatás a végrehajtó hatalom birtokában végzett konkrét beavatkozás a közigazgatás szervezetén kívüli jogalanyok élet- és jogviszonyaiba.²⁰

²⁰ Madarász Tibor: A magyar államigazgatási jog alapjai, Tankönyvkiadó, Budapest, 1990, 32. old.

A sajátosság következik a Waldo-féle igazgatás fogalomból is, aki szerint az igazgatás együttműködő ésszerű cselekvés, vagyis az irányítónak az a tevékenysége, amellyel másokat meghatározott magatartásra rávesz, kényszerít.²¹ A „köz” igazgatása pedig elsősorban abból a további sajátosságból fakad, hogy a benne megnyilvánuló hatalom nem más, mint az állami szuverenitás, vagyis maga az állami főhatalom.²² A közigazgatás kontrollján értjük tehát mindazokat az eljárásokat, amelyek során egy közigazgatási szerv tevékenységét (eljárását, döntését, hatékonyságát, célszerűségét, gazdaságosságát stb.) egy közigazgatási **vagy más szerv** megvizsgálja, értékeli, és az esetek egy részében befolyásolja. A közigazgatás (intézményes) jogalkalmazói kontrollja történhet jogorvoslati vagy egyéb formában aszerint, hogy a felülvizsgálat a döntés lehetséges megváltoztatását vagy megsemmisítését (hatályon kívül helyezését) eredményezheti-e, avagy a vizsgálódás többé-kevésbé eljárási szabályokhoz kötött, ám nem jár a vizsgált döntést érintő eredménnyel.

A **jogorvoslat** a közigazgatás **jogi szempontból** végzett **kontrolljának** az a fajtája, amely a közigazgatási hatósági eljárás és az ennek során hozott döntések szintén eljárási szabályok alapján történő felülvizsgálatát jelenti a feltárt hiba orvoslása érdekében, az eljárás vagy a döntés felülbírálatának, azaz a döntés megváltoztatásának vagy megsemmisítésének (összefoglalóan: a döntés befolyásolásának) jogával. Ki kell emelni ebből a definícióból, hogy a jogorvoslat célja mindig az érintett (ügyfél) vagy a jogorvoslatot végző hatóság, bíróság vagy más szerv által (jogi avagy ténybeli okból) hibásnak (azaz törvénysértőnek vagy megalapozatlannak) tartott döntés orvoslása.²³

Magyarországon a közigazgatás törvényességének ügyészi felügyelete is jelentős, habár nem általános és nem is kizárólagos. Fontos kiemelni, hogy az ügyész nem jogosult maga orvosolni az eljárása során feltárt törvénysértést, hanem csak kezdeményezheti ezt az érintett szervnél (vagy annak felettes szervénél), kizárólag elutasítás esetén fordulhat bírósághoz. Következésképpen az ügyész eljárása is a külső alternatív jogalkalmazói eszközök közé sorolható.

²¹ Waldo, Dwight: Mi a közigazgatás? In: Stillman, Richard J. (szerk.): Közigazgatás, Osiris, Budapest, 1994. 16–28., 25–26.; Tamás András: A közigazgatási jog elmélete, Szent István Társulat, Budapest, 2010. 9–12. old.

²² Berényi Sándor: A közigazgatás fogalma és sajátosságai, In: Ficzer Lajos (szerk.): Magyar közigazgatási jog. Általános rész, Osiris, Budapest, 1999. 21. old.

²³ Patyi András felhívja a figyelmet arra, hogy a közigazgatási jogi jogorvoslati definíciók „orvoslás” eleme Szamel Lajoshoz nyúlik vissza. L. Patyi András (szerk.): A közigazgatási hatósági eljárások joga, Universitas-Győr, 2005., 232. old.

A kontrolleszközök indokoltsága körében az a következtetés vonható le, hogy az egyre inkább gépiesedő közigazgatás, a kontroll-eszközök szükségszerű tényszerű hatása szükségessé teszi a nem jogorvoslati jellegű (alternatív) kontroll-eszközöket. Ezek egyike, a közhatalom perelhetősége egy további oldalról is alátámasztja mindezt: a közhatalom jelentős hibaarányal dolgozik, és ez nem csak a hátrányokat ésszerű indok nélkül elszenvedőknek okoz problémát, de végső soron - a közpénzből megfizetendő kártérítéssel - a hátrányt szétteríti a kormányzottak teljes körére. Ezen az állapoton javíthat a közérdek képviselőjében a közhatalom gyakorlását közhatalmi eszközökkel kontrolláló ügyész is.²⁴

Az elmúlt időszakban jogszabálysértésre utaló adatok alapján az ügyészség a közigazgatás legkülönbözőbb területein meghozott *hatósági döntések törvényességét* ellenőrizte. Ennek során kapott kiemelt figyelmet a közérdeket és a jogait hatékonyan érvényesíteni nem tudó személyeket sértő jogellenes hatósági döntések orvoslása.²⁵

2.3. Környezet- és természetvédelem

A 2012. január 1. napján hatályba lépett új Ütv. változásai az ügyész környezetvédelmi tevékenységét is széles körben érintették. Az ügyész eszközrendszerének e körben leghangsúlyosabb és egyben legsúlyosabb joghátrányt jelentő részét a büntetőjog által kínált lehetőségek adják, szoros összefüggésben a közérdekvédelem eszközeivel. A 2012. július 1-jétől hatályos 2012. évi C. törvény, az új Büntető Törvénykönyv legszembetűnőbb változása a **környezet- és természet elleni bűncselekmények** önálló fejezetbe foglalása. A régi Btk. az ehhez kapcsolódó tényállások a közegészséget, mint jogi tárgyat védték, új kódexünk azonban rendszertani változást hajtott végre: létjogosultságot adott a környezet és a természet védelmének.²⁶

²⁴ vö. Varga Zs. András: A közigazgatás feletti kontrolleszközök általános áttekintése, 37-52. old.

²⁵ Ogy. beszámoló (Például egy Baranya megyei alapítvány által fenntartott szociális intézmény a jogszabályi rendelkezéseket megsértve a korlátozottan cselekvőképes ellátottjaitól a térítési díjon felüli összegeket kért az intézményi költségek fedezésére. A gyámhivatal - törvénysértő módon - a gondnokolt vagyonából ezen összeg kifizetését engedélyezte. A főügyészség a gyámhatóság határozatának orvoslására eredményes felhívást nyújtott be.)

²⁶ <http://www.ugyvedvilag.hu/rovatok/publikaciok/a-valtozo-jogszabalyi-kornyezet-hatasa-az-ugyesz-kornyezetvedelmi-eszkozrendszerere>, Balogh Nikoletta (a Miskolci Egyetem PhD hallgatója, Szilágyi János Ede egyetemi docens doktoranduszaként, jogterület: az ügyész környezetvédelmi tevékenysége)

Kétség nélkül kijelenthető, hogy a büntetőjogi tevékenység az elsődleges amely az ügyészség kapcsán azonnal felmerül, sőt továbbmegyek: talán az egyetlen. Nem lehet azonban elégszer kiemelni a magánjogi és közigazgatási jogi feladatok kitüntetett jelentőségét, köztük különösen a környezetvédelmet, melyek legalább olyan jelentősek - ráadásul mindannyiunkat érintő kérdések -, mint pl. egy lopás. A környezet védelme - a védett jogi tárgy sajátosságaiból adódóan - speciális, ezáltal más területektől eltérő szabályozást kíván meg. A büntetőjog a legvégső eszköz - ultima ratio -, alkalmazására akkor kerül sor, amikor egyéb jogi eszközökkel a kívánt cél már nem érhető el²⁷, az ügyész környezetvédelmi tevékenysége azonban nem itt kezdődik.

Alaptörvényünk a **fenntartható fejlődés követelményeinek** megfelelő új rendelkezéseket épített be, tehát a legmagasabb szintű felhatalmazást éppen innen kapja az ügyész. A megfogalmazott környezetvédelmi rendelkezéseket 2 részre tagolhatjuk: a természeti erőforrások védelme az egész államszervezetre és jogrendszerre kötelezően, valamint az egészséges környezethez való jog alkotmányos alapjogként való elismerése. Az új Alaptörvény **kiterjeszti** és **erősíti** a környezetvédelmi jog alkotmányos alapjait, lépést tartva az előremutató európai példákkal, s már a Preambulumban fontos kötelezettségvállalást fogalmaz meg a természeti erőforrások védelméről a jövő nemzedékek érdekeivel összhangban.

A korábban hatályos Alkotmányhoz hasonlóan az Alaptörvény is deklaráálja az *egészséges környezethez való jogot*, továbbá e jogosultság biztosításának állami kötelezettségét (**intézményvédelmi kötelezettség**), mindezt azonban kibővíti a „szennyező fizet elv” egyik részszabályának alkotmányos szintre emelésével. Érzékelhető tehát, hogy az új Alaptörvény kapcsán az egészséges környezethez való jog nem csupán alkotmányos alapjog, hanem fontos kötelezettséget ró mind az államra, mind pedig annak állampolgáira.

²⁷ Polt Péter (szerk.) Új Btk. kommentár, Nemzeti Közszerkesztési és Tankönyv Kiadó Zrt., 2013.

Kiemelt feladatként jelenik meg a **környezet, természet, termőföld** védelmével összefüggésben lévő ügyészi perindítási jogosultság.

28

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 109. § (1)-(2) bekezdése teremti meg a lehetőséget annak, hogy környezeti veszélyeztetés esetén az ügyész jogosult keresetet indítani a tevékenységtől való eltiltás, illetőleg az okozott kár megtérítése iránt. Az ügyészség - ezen túlmenően - az irányadó jogszabályok szerint közreműködik a környezetvédelmi hatóságok eljárásai és döntései törvényességének biztosításában. (Legfelsőbb Bíróság Pfv.VIII.21.857/2010/7., BH2012.12., BH2011.62., BH2007.299., BH2007.259., BH2007.16., BH2003.419., BH2001.235., EBH2010.2233., EBH2000.321.)

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény további felhatalmazást is ad az ügyész számára. Természeti érték, terület, valamint védett természeti terület veszélyeztetése, károsítása esetén az ügyész **keresetet indíthat** a tevékenységtől való eltiltás, illetőleg a tevékenységgel okozott kár megtérítése iránt (60. § (2) bekezdés).

A környezetvédelmi hatóságtól érkezett döntések (akták) áttekintése során azt tapasztaltam, hogy az eljárással érintettek jelentős számban elmulasztják adatszolgáltatási kötelezettségüket, engedély nélkül üzemeltetnek vízjogi és egyéb létesítményeket, illetve a bírságoló határozatok között nagy mennyiségben fordul elő levegőszennyezéssel, vízszennyezéssel összefüggő jogsértés (kibocsátási határérték túllépése).

²⁸ Fotok: alternativenergia.hu, <http://toochee.postr.hu>

A BDT 2001.383. számú döntés szerint nincs akadálya annak, hogy a vadon élő állat jogellenes elpusztítása esetén a vadászatra jogosult kártérítési igényétől függetlenül az ügyész a természeti értékben okozott kár megtérítését kérje (mert aki egy őzbakot engedély nélkül jogellenesen lelő, a természetvédelmi törvény által oltalomban részesített faj egyedét pusztítja el, és ezáltal a természeti értékben kárt okoz).

BH 2010.93. számon született döntés a környezetkárosodás megállapításánál irányadó szempontokról, illetve a BH 2006.155. rendelkezik a természetben okozott kár megtérítése iránt indított perben az ügyész keresetindítási jogának terjedelméről.²⁹

Az ügyész környezetvédelemmel kapcsolatos szakági és magánjogi tevékenységét az ügyészség környezetvédelmi tevékenységéről szóló új, **1/2014. (III.31.) LÜ körlevél**³⁰ részletezi. Rögzíti egyebek mellett, hogy a környezetveszélyeztető tevékenységtől eltiltás, illetve a veszélyeztetéssel okozott **kár megtérítése iránti keresetet megelőzően** élni kell az **önkéntes teljesítésre felhívással**. A keresetlevél benyújtása előtt a kijelölt ügyész mérlegeli a körülményeket és a felhívásra adott válasz tartalmát, valamint a válasz elmaradásának okát.

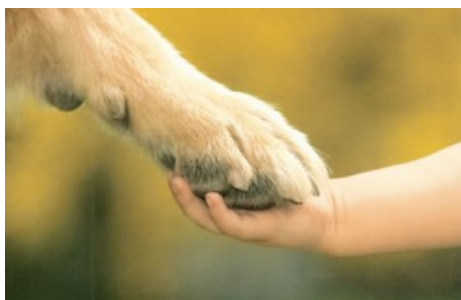
A környezet-, természetveszélyeztető tevékenységgel okozott kár megtérítésére keresetet kell előterjeszteni fizetési meghagyásos eljárás kezdeményezése helyett. Amennyiben a bíróság a keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül elutasítja, és fizetési meghagyásos eljárás kezdeményezését írja elő a Pp. 313. §-ára hivatkozva, a kijelölt ügyész fellebbezést nyújt be, melyben hivatkozik arra, hogy a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatásának az ügyész esetében hiányoznak a törvényi feltételei.

A környezetveszélyeztetéstől eltiltó ítélet végrehajtását a kijelölt ügyész kíséri figyelemmel. A további környezetszennyezés megelőzése érdekében a kötelezetteket megkeresi annak közlése végett, hogy milyen intézkedést tettek és lehetőség szerint a környezetvédelmi hatóságokkal együttműködve ellenőrzi a teljesítést is. A környezetvédelmi tárgyú jogerős marasztaló ítéletekben foglalt teljesítésének elmaradása esetén kezdeményezi a végrehajtási eljárás megindítását, ha a teljesítési határidő lejárt. Ez vonatkozik az egyezséget jóváhagyó bírósági végzésben foglalt teljesítésére is.

²⁹ Isd. még Pécsi Ítéletábla Pf.III.20.066/2012/6., Zala Megyei Bíróság 6.P.21.719/2010/33.

³⁰ Megjelent: Ügyészségi Közlöny 2014/3.

A környezet védelmének általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 109. §-ának (2) bekezdése és a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 60. §-ának (2) bekezdése alapján indított perben a kijelölt ügyész a kár megtérítésének a Kövics 10032000-01220191-50100002 számú számlájára történő teljesítését indítványozza. Az ügyészi indítványnak helyt adó jogerős ítélet egy-egy másolati példányának megküldésével tájékoztatja a Vidékfejlesztési Minisztérium Jogi Főosztályát, továbbá a Költségvetési és Gazdálkodási Főosztályát (1055 Budapest, Kossuth tér 11.).

Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény 44. § (1) bekezdése hasonló **perindítási jogosultsággal** ruházza fel az ügyészt az állatvilág egyedeinek védelmét és az állatokkal való kíméletes bánásmódot célzó szabályok megsértése esetére.

31

2.4. Fogyasztóvédelem

A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (Fgytv.) 39. §-a rögzíti a közérdekű keresetindítás törvényi feltételeit: „*Ha a vállalkozás jogszabálysértő tevékenysége a fogyasztók széles, személyében nem ismert, de a jogsértés körülményei alapján meghatározható körét érinti vagy jelentős nagyságú hátrányt okoz, és az eljárás a bíróság hatáskörébe tartozik, az ügyészt vagy a fogyasztói érdekek képviselőjét ellátó egyesületet keresetindítási jog illeti meg.*”³²

A keresetindításra jogosultak keresetükben követelhetik:

- a) a jogsértés abbahagyását és a jogsértő eltávolítását a további jogsértéstől,
- b) a sérelmes helyzet megszüntetését és a jogsértést megelőző állapot helyreállítását.

Az e § szerinti igényérvényesítés nem érinti a fogyasztónak azt a jogát, hogy a jogsértővel szemben a polgári jog szabályai szerint igényét önállóan érvényesítse.

³¹ Foto: <http://www.mtkutyaiskola.eoldal.hu/cikkek/allatvedelem.html>

³² Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.20.587/2011/6. és Pfv.VII.20.192/2011/4., Fővárosi Ítéltábla 4.Pf.21.832/2011/4., Fővárosi Bíróság 29.P.22.021/2007/11., Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 2.Pf.23.288/2010/2., Pest Megyei Bíróság 5.Pf.22.519/2010/4., Vas Megyei Bíróság 12.Pf.20.029/2008/2.

A közérdekű kereset, mint kollektív jog- és érdekvédelmi intézmény a fogyasztói jogvédelem elengedhetetlen eleme. A hazai joganyag több helyen (pl. Ptk., Tpvt., Psztv., Fgytv.) is szabályozza a fogyasztók polgári jogi igényeinek érvényesítésére szolgáló eljárásokat, azonban ezek egységes szabályozás hiányában eltérő személyi kör számára, eltérő módon és esetekben, különböző igények érvényesítését teszik lehetővé.

Az Fgytv.-ben szabályozott közérdekű kereset intézménye az elmúlt években csak minimális mértékben változott, ugyanakkor a kialakult bírósági gyakorlat bizonytalansága rámutatott arra, hogy a szabályozás felülvizsgálata elengedhetetlen. Az Fgytv. 39. §-ára alapítva indított perekben az eljáró bíróság több alkalommal is eltérő következtetésre jutott a perben érvényesíthető igény (ti. jogsértés megállapítása vagy alperes keresetnek megfelelő marasztalása) tekintetében. *A módosítás nyomán az ügyész keresetindításra csak abban az esetben jogosult, ha jogszabálysértés esetén az eljárás lefolytatására egyébként bíróság rendelkezik hatáskörrel, vagyis az adott ügy elbírálása nem hatóság hatáskörébe tartozik.*³³

Rendkívül lényeges momentum, hogy a kereset benyújtható akkor is, ha a sérelmet szenvedett fogyasztók személye nem állapítható meg. A kereset a fogyasztók széles körének védelmét szolgálja, illetve a jelentős nagyságú hátrány kiküszöbölésére irányul.

A fogyasztóvédelemmel összefüggő tevékenységeket az ügyészi szervezetben a főügyészségek látják el. Személyes információgyűjtésem során beszélgettem az ország egyik megyeszékhelyének a fogyasztók védelme iránt elhivatott közjogi főügyész-helyettesével. Vezető asszony elmondta, hogy a kormányhivatal fogyasztóvédelmi felügyelősege negyedévente elektronikus adathordozón (CD lemezen) bocsátja rendelkezésre a jogerőre emelkedett döntéseket (kötelező és bírságoló határozatok, forgalomból történő kivonásról szóló döntések, érdemi vizsgálat nélkül elutasító végzések stb.). A beérkezett, több száz hatósági határozatot a főügyészség áttekinti, majd azok tartalma és tanulmányozása alapján választja ki azokat, amelyekben esetleges további ügyészi intézkedés megtétele indokolt; majd ezen döntések alapjául szolgáló teljes iratanyagot kéri be a fogyasztóvédelmi hatóságtól.

³³ vö. Fgytv. 39. §-ához fűzött kommentár

Dr. Molnár Gáborné és Zsigmondné dr. Benke Éva „*Az ügyészség és a fogyasztóvédelem*” c. publikációban ³⁴ kiemelték: magánjogi tevékenysége körében az ügyésznek alkotmányos kötelezettsége, hogy a hatáskörébe tartozó ügyekben segédkezzék a tudomására jutott törvénysértések megszüntetésében, a bekövetkezett jogsérelem orvoslásában, s ezek által a jogrend érvényesülésébe vetett bizalom erősítésében. A jogszerű állapot helyreállítása érdekében számos jogszabály biztosít beavatkozási lehetőséget a jogviszonyokba, az eljáró hatóság vagy más szerv hatáskörének elvonása nélkül. Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy az ügyészségek egyre növekvő számban élnek ezzel eredményesen, a keresetek hozzájárulnak a joggyakorlat fejlesztéséhez, az ügyek nyilvánossága révén a további jogsértések megelőzéséhez. (Megj.: Valóban így volt ez az Fgytv. 39. §-ának módosításáig, azonban a 2012. évi változtatás óta nagymértékben leszűkültek a lehetőségek.)

A legfőbb ügyész **3/2011. (IX.30.) LÜ körlevele** rendelkezik a fogyasztóvédelmi törvény felhatalmazása alapján indítható ügyészi keresetekről. A keresetindítás jogszabályi feltételei körében emeli ki a körlevél, hogy a közérdekű igényérvényesítés alapjául nem minden, hanem csak bizonyos tárgyi súlyt elért jogszabálysértés szolgálhat, s mivel a közérdek fogalmát az Fgytv. nem határozza meg (és más sem), az egyedi esetek elbírálásakor ez a jogalkalmazó feladata. A körlevélben is hivatkozott, a Legfelsőbb Bíróság Pfv.VIII.21.007/2008. számú felülvizsgálati eljárásban hozott döntése (BH2009/246.) alapján elvárható, hogy a jelentéktelen jogsértések miatti igényérvényesítés ne csorbítsa a jogintézmény tekintélyét.

Álláspontom szerint a körlevél támpontot adhat mind a perindítást megfontoló ügyész, mind pedig az egyedi ügyben eljáró bíró számára ahhoz, hogy - a gyakorlatban sokszor problémákat okozó - széleskörű érintettség megállapítására mely szempontok szolgálhatnak különösen (vonzáskörzet kiterjedése, árukészlet nagysága, többszöri jogsértés előfordulása stb.); hiszen nem jelentéktelen az, hogy mind a széleskörű érintettség, mind pedig a jelentős hátrány okozása külön-külön is megalapozhatják a perindítást, e két feltétel együttes fennállása nem követelmény.

³⁴ Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009. szeptember

Nagyban könnyíti, elősegíti az ügyész keresetindítási lehetőségét, hogy az érintett fogyasztók meghatározásánál nem csak a tényleges vásárlókat kell figyelembe venni, hanem mindenkit, aki a vételi ajánlattal kapcsolatba kerül, ezért nem fogadható el adott esetben alperesnek azon védekezése, hogy az üzletet a jogséttéssel érintett időszakban kevesen látogatták. A jelentős hátrány okozásának megállapításához sem feltétlenül szükséges a hátrány tényleges, valószínű bekövetkezése továbbá az sem, hogy az anyagi természetű legyen.

Kiemeli a körlevél az ügyészi **keresetek tartalma** vonatkozásában, hogy indokolt ezen körülményekre olyan köztudomású tényként hivatkozni, amelyet a bíróság külön bizonyítás nélkül is valószínű fogadható el és bizonyítékként értékelhet; mindez szintén nagyban hozzájárulhat az ügyészi pernyertességhez. Azzal, hogy az Fgytv. nem jelöli meg konkrétan milyen jogszabályok megsértése alapozza meg az igényérvényesítést, a lehetőségek tárháza - mint ahogy a vállalkozások által megsértett jogszabályok köre - sem korlátozódik egyes, vagy csak bizonyos jogsérelmekhez, bármely, a fogyasztókat érintő jogszabályi rendelkezésbe ütköző tevékenység esetén mód van az ügyészi keresetindításra.

35

Az irattanulmányozások során megállapítottam, hogy a visszatérően tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot folytató cégek a jellemzően nagy, országos hálózattal rendelkező vállalkozások, amelyek annak ellenére folytatnak jogsértő tevékenységet, hogy a törvényes működés biztosításához megfelelő szakmai háttérrel rendelkeznek (Spar, Tesco, Müller stb.).

A Legfőbb Ügyészség fogyasztói érdekek kiemelt védelmére és a közérdekű keresetindításra vonatkozó **TKJSz.6887/2009/1-I. számú utasítására** tekintettel jelentik negyedévente a főügyészségek a fogyasztóvédelmi tárgyú kereseteket. A korábbi években lefolytatott, jogsértő magatartástól eltiltásra irányuló perekben nemcsak országon belül, hanem egy meghatározott megye területén is eltérő bírói gyakorlat alakult ki a **fogyasztók széles körének megítélése** szempontjából.

³⁵ Foto: http://www.elelmiszer.hu/friss_hirek/cikk/jon_a_fogyasztobarat_emblema_es_a_nemzeti_termek_kosar

Addig, amíg az egyik járásbíróság egy kisebb település pár ezer főt ellátó boltjának forgalmára is kimondta a széles kör érintettségét, addig a megye másik bírósága úgy ítélte meg, hogy egy országos hálózattal rendelkező, nagyvárosban működő Coop üzleteket üzemeltető kereskedelmi egység tevékenysége nem érinti a vásárlók széles körét. Az általam áttekintett iratanyagban található ügyészi fellebbezésben kiemelték, hogy a Coop üzletlánc a gyengülő magyarországi fogyasztási kedv mellett is mintegy 240 milliárd forintos kiskereskedelmi árbevételét könyvelhetett el 2008. első félévében, ami 14,3%-os növekedés az előző év azonos időszakához képest. Az üzlethálózatnak országosan mintegy 3000 beszállító partnere van, a boltok polcain pedig évente 100.000-féle magyar termék fordul meg. A leírtakra figyelemmel tehát semmiképp sem állítható a cég részéről, hogy a COOP üzletek ne szolgálnák, illetve ne érintenék a vásárlók igen széles körét, hiszen éppen ez a céljuk, ez a hálózat rendeltetése. A szemléltetett példa csupán egy a felmerült jogértelmezési problémák közül, mely bírói döntés talán arra irányult, hogy az ügyészség fontolja meg, érdemes-e egyáltalán perbe bocsátkoznia az ilyen tárgyú ügyekben. ³⁶

Megjegyzendő azonban, éppen az a felismerés indította a jogalkotót arra, hogy a fogyasztók helyett a köz érdekében induljon eljárás, mert az üzleti életben jogsértő, főképp a fogyasztók megtévesztésére alapozó vállalkozók gyakran bíznak abban, hogy az egyes fogyasztók nem tesznek bejelentést, illetve a hosszadalmas és költséges pereskedés okából nem fordulnak sérelmükkel bírósághoz. A közérdekű kereset - actio public - elsődlegesen a fogyasztói érdekeket szolgálja, a társadalom igényének érvényesítésére kerül sor, s a közérdekű kereset alapján a bíróság a kötelezés mellett - hogy a jogsértő személye és cselekménye mintegy külön szankcióként kellő nyilvánosságot kapjon - feljogosíthatja az igény érvényesítőjét, hogy a jogsértő költségére az ítéletet valamelyik országos napilapban közzétegye. ³⁷

Érdekesség: 2012. évi kutatásomban a jogérvényesítés tudatosságát vizsgáltam kérdőíves módszerrel. Az ügyészség számára nem hagyható figyelmen kívül a **jogalkotó** azon **akarata**, hogy a **közérdek**, vagyis **bármely fogyasztói csoport vagy személy védelmében** vagy **jogos érdekének érvényesítése** céljából megindulhasson a polgári peres eljárás.

³⁷⁻³⁷ saját tanulmány: A fogyasztóvédelmi törvény felhatalmazása alapján folyó magánjogi tevékenység – ügyész a jogok védelmében -, Legfőbb Ügyész Úr által Kozma Sándor első koronaügyész emlékére kiírt tudományos pályázat (büntetőjogon kívüli terület), az ügyész közérdekvédelmi tevékenysége, 2012.

Meggyőződésem, hogy a megyeszékhelyek főügyészségeinek van, és kell is hogy legyen keresetelési joga, melyet a jelenleginél sokkal nagyobb mértékben kellene kiaknázni. A médiában folyamatosan halljuk ki ellen és milyen bűncselekmény miatt emeltek vádat, de arról elvértve, hogy többlétszámlázás, lejárt szavatosságú, bűzös hústermék árusítása, a fogyasztók megkárosítása vagy félrevezetése miatt keresetet nyújtott be bármely főügyészség XY üzlet/egyéni vállalkozó ellen.

A fogyasztóvédelmi hatóságok által feltárt jogsértések és a lakossági panaszbejelentések számához viszonyítva megítélésem szerint arányaiban még mindig kevés a fogyasztóvédelmi intézkedések száma, pedig bizonyosra vehető az e területén meglévő jelentős látencia is. A kérdőívre adott válaszokból kiderült az is, sokkal szélesebb körben kellene publikálni az ügyészség közérdekvédelmi tevékenységét, munkáját és tényleges feladatait, mert erre az embereknek szüksége van, és igenis igényt tartanak rá.

2.5. Szabálysértés

Az ügyészi jogköröket az Ütv. és a szabálysértésekről szóló 2011. évi CLIII. törvény (Sztv.) határozza meg szabálysértési ügyekben. Ezek alapján az általános ügyészi jogkörökön kívül:

- dönt a szabálysértési eljárás alá vont személy vagy tanú elővezetésének jóváhagyásáról,
- hivatalból vizsgálja a szabálysértési eljárást megszüntető határozatok jogszerűségét,
- nyomozás elrendelését kezdeményezi, ha a hatóság bűncselekményt bírált el szabálysértésként,
- törvényben meghatározott szabályok szerint elbírálja a szabálysértési hatóság intézkedése és határozata ellen benyújtott panaszt; a megalapozatlan vagy elkésett panaszt elutasítja, vagy a határozatot hatályon kívül helyezi,
- **perújítást kezdeményez**, ha a bíróság szabálysértési eljárásban bűncselekményt bíralt el.

A törvény a szabálysértési hatóságok eljárása, határozata, intézkedése törvénytörő voltának kiküszöbölése érdekében továbbra is fenntartja ezt az ügyészi hatáskört, melynek speciális szabályait a Szabs. törvény rendezi. Törvényben meghatározott okból és esetekben a bíróság jogerős határozata ellen az ügyész külön törvény szerint (rendkívüli) jogorvoslattal (perújítással) élhet.³⁸

³⁸ Tansegédlet, összeállította: Lichtenstein József

2.6. Jogi személyekkel kapcsolatos ügyési feladatok ellátása

A közös szabályok és ezekhez képest a peres és nemperes bírósági eljárásokra vonatkozó különös szabályok „még különösebbekre” is utalnak. Ezeket részletezi az új Ütv. 28. §-a, immár sarkalatos erővel. Így az ügyészt törvényben meghatározott jogi személyek, jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezetek közhiteles nyilvántartásba vételét (bejegyzését), törlését elrendelő, valamint a nyilvántartásba bejegyzett adatok változásával kapcsolatban hozott bírósági határozattal (hatósági döntéssel) szemben jogorvoslati vagy perindítási jog illeti meg (ennek alkalmazásával törvénysértő adatok törlését, kijavítását, megváltoztatását is kezdeményezheti).

Külön törvény jogosíthatja fel az ügyészt bizonyos jogi személyek működése törvényességének ellenőrzésére azzal, hogy ezekben az esetekben a nyilvántartásba vételről (bejegyzéséről), illetve nyilvántartási adatokban elrendelt változásról rendelkező bírósági határozatot (hatósági döntést) az ügyéssel közölni kell. Változatlanul feljogosítható az ügyész jogi személy felosztatása, megszüntetése vagy a törvényes működés helyreállítása érdekében perindításra, ha ezt súlyos jogszabálysértés, a jogi személy működésének beszüntetése, illetve Alaptörvényt vagy jogszabályt sértő tevékenysége indokolja, vagy ha a jogszabálysértés a jogi személy törvényes működését veszélyezteti. Szemben a korábbi szabályozással, ez a jog már időben sem korlátlan: a működés beszüntetése, illetve folyamatos törvénysértés esetét kivéve az ügyész tudomásra jutásától számított 6 hónapon belül, de legfeljebb az arra okot adó körülmény bekövetkezését követő 3 éven belül gyakorolható.

Az ügyész a civil szféra (egyesületek, alapítványok) működését érintő törvényességi ellenőrzési jogkörében eljárva ellenőrzi, hogy a civil szervezet belső (önkormányzati) szabályzatai, illetve azok módosításai megfelelnek-e a jogszabályoknak és a létesítő okiratnak, a szervezet működése, határozatai, a legfőbb szerv döntései megfelelnek-e a jogszabályoknak, a létesítő okiratnak vagy az egyéb belső (önkormányzati) szabályzatoknak. Ha a **civil szervezet** működésének törvényessége másképp nem biztosítható, az ügyész **törvényességi ellenőrzési jogkörében eljárva keresettel fordulhat a bírósághoz**. A keresetindítást megelőzően - azt elkerülendő - az ügyész felhívással élhet, ha az ellenérdekű fél a fellépésre okot adó körülményt saját maga is orvosolni tudja.

A felhívás eredménytelensége esetén az ügyész keresete alapján a bíróság megsemmisíti a civil szervezet bármely szervének törvénysértő határozatát, és szükség szerint új határozat meghozatalát rendeli el, a működés törvényességének helyreállítása érdekében összehívja, vagy határidő tűzésével a törvényes működés helyreállítására kötelezi a legfőbb szervet, és minderről értesíti a civil szervezetnél választott felügyelő szervet is. Ha a törvényes működés nem állítható helyre vagy a határidő eredménytelenül telt el, a civil szervezetet a bíróság megszünteti.

Az ügyész közérdekvédelmi tevékenységének alapvető eleme a gazdasági jog területén a cégljárásban való közreműködés (kereseti jog). A cégek működésének törvényességi felügyeletét a cégbíróság látja el: az ügyész arra jogosult, hogy kérelmezze **a cégbíróság törvényességi felügyeleti eljárásának lefolytatását**. A cégjegyzék adatai törvénysértő voltának kiküszöbölésére egyéb eszközöket is igénybe vehet, kérheti a hivatalból bejegyzett hibás adat kijavítását, vagy annak megállapítását, hogy valamely hatóság vagy bíróság nem tett eleget a cégjegyzékbe hivatalból bejegyzéssel nyilvántartásba kerülő adat megküldésére vonatkozó - vagy a cégjegyzékbe már bejegyzett adat törléséhez szükséges - adattovábbítási kötelezettségének.

Az ügyész - a rá irányadó szabályok szerint - ellátja a közhasznú szervezetek, köztük a közhasznú jogállással rendelkező nonprofit gazdasági társaságok törvényességi ellenőrzését azok közhasznú működése tekintetében. Törvényben meghatározott esetekben indítványozhatja a közhasznú jogállást nyilvántartásba vevő cégbíróságnál a közhasznú jogállás megszüntetését, valamint annak vizsgálatát, hogy a közhasznú gazdasági társaság továbbra is megfelel-e a közhasznúvá minősítés követelményeinek.

3. POLGÁRI BÍRÓSÁG ELŐTTI ÜGYÉSZI TEVÉKENYSÉG

Új polgári jogi kódexünk első könyvében, már a bevezető rendelkezések között világossá teszi a törvény **hatályát** és **alapelveit**. A törvény a mellérendeltség és egyenjogúság elve szerint szabályozza a személyek alapvető vagyoni és személyi viszonyait. Leszögezi már az elején, hogy e törvény rendelkezéseit Magyarország alkotmányos rendjével, a polgári jogi viszonyokra vonatkozó jogszabályokat pedig e törvénnyel összhangban kell értelmezni. Alapelvei szintre emeli Polgári Törvénykönyvünk a *jóhiszeműség és tisztesség elvét*, az *elvárható magatartás elvét* (félróhatóság), a *joggal való visszaélés tilalmát*, és a *bírói út* egyetlen és kizárólagos voltát (az e törvényben biztosított jogok érvényesítése - ha törvény eltérően nem rendelkezik - bírói útra tartozik).

Az új Ütv. 27. §-a rendezi a peres és nemperes eljárásokra vonatkozó szabályokat és jelöli ki az ügyész perbeli pozícióját (felperes vagy alperes, az egyéb felekkel azonos, de azok rendelkezési autonómiáját tiszteletben tartó jogokkal), külön törvény szabályai pedig biztosítják a fellépést, illetve belépést a mások között folyó perben.

Fontos azonban megjegyezni, hogy az ügyész nem jogi képviselő!

3.1. Az ügyész polgári perbeli szerepének változása

Az 1911. évi Pp. csak a törvényben egyedileg meghatározott esetekben tette lehetővé az ügyészi részvételt a polgári perben. Az ügyész keresetet indíthatott, illetve felléphetett egyes házassági perekben (így például semmisségi keresetet nyújthatott be mindkét házastárs ellen), valamint a gyermek törvényességének megtámadása iránti perekben. A kiskorúság meghosszabbításával, valamint a gondnokság alá helyezéssel kapcsolatos perekben az *árvaszéki ügyész* járt el.

A *szovjet típusú ügyészség kialakítására* az ötvenes évek elején került sor. Az 1952. évi Pp. 2. § (1) bekezdése lehetővé tette azt, hogy az ügyész „az állam és egyes dolgozók érdekében” bármely polgári pert megindíthasson vagy a már megindított polgári perben, annak bármely szakaszában s bármelyik fél érdekében felléphessen. A 270. § alapján a legfőbb ügyész az eljárást befejező vagy felfüggesztő bármely jogerős határozat ellen a törvényesség érdekében a Legfelsőbb Bíróságnál *perorvoslással élhetett*, ha a határozat jogszabályt sértett.

Az ügyészre vonatkozó szabályokat az 1954. évi Ppn. kibővítette: a 2/A. § beiktatásával részletesen szabályozta az ügyész polgári perbeli jogállását. A legfőbb ügyészt megillető rendkívüli perorvoslatot ugyancsak az 1954. évi Ppn. nevezte el *törvényességi óvásnak*.

A '70-es évek elején végrehajtott alkotmánymódosítás, majd igazságügyi reform nyomán *részben megváltozott* az ügyészség szerepe. Így például az ügyészségről szóló 1972. évi V. törvényből kimaradt az, hogy az ügyészség *törvényességi felügyeletet gyakorol* a bíróságok tevékenysége felett. Ennek megfelelően a III. Ppn. módosította az ügyész polgári perbeli jogait is. Az új szabályozás „az ügyészi részvétel általános jellegét nem érintette, nagyobb súlyt helyezett azonban a felek rendelkezési jogának érvényesülésére, amelyet az eljárásban részt vevő ügyésznek tiszteletben kell tartania”. A több mint húsz éven keresztül hatályos törvényszöveg szerint az ügyész keresetet indíthatott fontos állami vagy társadalmi érdekből, illetőleg ha a jogosult a jogainak védelmére bármely okból nem volt képes, valamint a per bármely szakaszában felléphetett a törvényesség érdekében. Nem indíthatott az ügyész keresetet olyan jog iránt, amelyet csak jogszabályban meghatározott személy vagy szerv érvényesíthetett [Pp. 2/A. § (1) bek.]. A jogirodalom a nyolcvanas évek végéig a szocialista polgári eljárásjog egyik legfontosabb elemének, a törvényesség legfőbb biztosítékának tekintette az ügyész polgári perbeli részvételét (Beck, Névai). A rendszerváltást követően azonban felerősödött az a vélemény (Fürész, Gátos, Kengyel), amely az ügyészi részvételt arányaiban eltúlzottnak és a felek rendelkezési jogaival összeegyeztethetetlennek tartotta.

Az ügyész által indított perben az anyagi jogosult *félként* vesz részt és a rendelkező cselekmények gyakorlásában az ügyész nem korlátozhatja. Ha az ügyész és a fél perbeli cselekményei vagy előadásai egymástól eltérnek, a bíróság azokat a per egyéb adatait is figyelembe véve bírálja el.³⁹

Az ügyész **perbeli legitimációját a polgári perben** a Pp. 9. §-a szabályozza. Az ügyész közérdekvédelmi tevékenysége keretében törvényben meghatározott esetekben és módon kezdeményezhet peres és nemperes eljárást, valamint törvényben szabályozott egyéb eljárást indíthat, illetve azokban részt vesz [az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012 (I. 6.) LÜ utasítás 1. § a) pont].

³⁹ vö. Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2010.

3.2. Az ügyész perbeli jogállásai

Az ügyész perbeli jogállása (keresetindítási joga) aszerint különbözik, hogy

- a) *általános felhatalmazás* vagy
- b) *külön jogszabály*

alapján jár el.

Az ügyész általános keresetindítási jogosultsága a rendszerváltást követően jelentősen szűkült, mely úton fontos állomás volt az Alkotmánybíróság már említett 1/1994. (I.07.) AB határozata, ami egyértelműen rögzítette, hogy az ügyész korlátozás nélküli perbeli részvételi joga sérti a felek magánautonómiáját és a diszkrecionális indítványtételi jogosultság az önrendelkezés alkotmányos jogába való megengedhetetlen állami beavatkozást jelent. Ezt követően került sor az ügyész keresetindítási és perbeli fellépési jogának megreformálására az 1995. évi LX. törvénnyel, melynek következtében a hatályos Pp. szerint **két pozitív és egy negatív előfeltétele** van az ügyész általános keresetindításának:

- ✓ a jogosult a jogai védelmére bármely okból ne legyen képes (jogvédelmi képtelenség),
- ✓ a felek rendelkezési jogának tiszteletben tartása,
- nem indíthat az ügyész keresetet olyan jog iránt, amelyet csak jogszabályban meghatározott személy vagy szervezet érvényesíthet (ilyen pl. a házassági bontóper, személyhez fűződő jogok érvényesítése iránti per stb.).

Más személy javára akkor indokolt a keresetindítás, ha személyi körülményei vagy más ok miatt az alapvető jogait érintő pert maga nem tudja megindítani, vagy igényének érvényesítése nagyobb nehézségbe ütközik. Az ügyész az eset összes körülményeit és a helyi viszonyokat is mérlegelve bírálja el, hogy a keresetindítás törvényi feltételei fennállnak-e. A keresetindítás keresetlevélben nem szereplő okait, valamint a keresetindítás mellőzésének okát - feltéve, hogy ez az iratból nem derül ki - az ügyészségi házi iratokban fel kell jegyezni.

Kulcsfontosságú szabály az a novumként megjelent rendelkezés, mely szerint: „**Ha törvény az ügyészt perindításra jogosítja, az eljárás közérdekűségét vélemezni kell**” (új Ütv. 27. § (6) bekezdés). Primer joghatása világos: a vélelem azzal a következménnyel jár, hogy az ügyész *nem köteles fellépését igazolni*, más szóval *a fellépés közérdekűségét a törvény kivonja a bizonyítandó* (következésképpen ellenbizonyítással semlegesíthető) *körülmények közül*.

Kérdés azonban (és ez joggyakorlat hiányában még nem válaszolható meg kellő biztonsággal), hogy a vélelem hagy-e lehetőséget az ügyésznek a fellépés mérlegelésére. Más megfogalmazásban: a közérdekűség vélelme pusztán a törvénybeli hatáskör „léte” folytán az ügyészt feltétlenül kötelezi-e fellépésre. A válasz valószínűleg igen lesz, azaz a vélelem lényegében a büntetőeljárás *legalitáselvhez* hasonló intézkedési (fellépési) kötelezettséget von maga után. Kétségtelen persze, hogy a törvény más rendelkezései lehetővé teszik, hogy az ügyészt törvény mérlegelési joggal ruházza fel, ami engedménynek tekinthető az *opportunitás* javára.

Legalább ennyire fontos kérdés az is, hogy mennyiben rejlik általános mérlegelési lehetőség a közérdekűség vélelme mögött: vajon megteheti-e az ügyész, hogy a jogsértés elleni fellépéstől azért tartózkodik, mert azt csak egyéni szempontokból látja kifogásolhatónak, s ezzel egyidejűleg a közérdeket nem tartja védelemre szorulóknak. Ha abból indulunk ki, hogy a törvények betartása a legeminensebb közérdek, akkor a fenti következtetésekre nehezen juthatunk, habár kivételek könnyen találhatók: elképzelhető, hogy az ügyész által vizsgált helyzetben a másik „félnek” kisebb vagy nagyobb jogsértés között kellett választania, és a kisebbik választása ekként mégiscsak a közérdek védelmében történt.

40

A törvény példálózó jelleggel felsorolja azokat a **védett értékeket** (nemzeti vagyonnal történő rendelkezés, közpénzek jogszerűtlen felhasználása, semmis szerződéssel a közérdekben okozott sérelem megszüntetése, közhiteles nyilvántartásba bejegyzett adatok, a környezet, természet és termőföld védelmével, magánszemélyek fogyasztói szerződésai (általános szerződési feltételek) megtámadásával ⁴¹, családi jogállás megváltoztatásával összefüggésben) amelyek az **ügyési perindítás szempontjából kiemelt jelentőséggel bírnak**, de nem zárja ki, hogy törvény az ügyész számára a jövőben további hatásköröket biztosítson.

⁴⁰ vö. http://www.hvgorac.hu/sites/portal/default.aspx?page=journal&article=Magyarjog_2012_3.htm

⁴¹ Példatár

Szerződés semmisségének megállapítása iránt az ügyész a semmis szerződéssel a közérdekben okozott sérelem megszüntetése érdekében indíthat keresetet, melynek alapjául a társadalom egészének vagy csoportjának sérelme szolgálhat. E körben értékelni kell a jogsértés súlyát, jellegét, vagyoni és nem vagyoni következményeit. Nem akadály a keresetindításnak a jogellenes szerződésben kikötött szolgáltatások és ellenszolgáltatások időközbeni teljesítése, valamint az sem, hogy a szerződő felek érdeksérelme nem állapítható meg. Nem indokolt a keresetindítás, ha az érvénytelenség jogkövetkezményeinek a levonása más közérdeknek a szerződéssel okozott sérelemnél aránytalanul nagyobb sérelmét idézheti elő. Uzsorás szerződés esetén a szerződés semmisségének megállapítása és az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása iránt az ügyész keresetet indíthat ⁴². Az ügyész akkor is élhet a keresetindítás jogával, ha nem indult büntetőeljárás, vagy a büntetőjogi felelősség megállapítására bármely okból nem került sor.

A keresetindítást megelőzően mérlegelni kell, hogy az ügy jellegére, társadalmi összefüggéseire, a jogsértő magatartás felróhatóságának súlyára, valamint a jogsértő személyi és vagyoni viszonyaira tekintettel indokolt-e a keresetindítás.

Korlátok: Nem indíthat az ügyész keresetet olyan jog iránt, amelyet csak jogszabályban meghatározott személy vagy szervezet érvényesíthet, továbbá a keresetindítási jognak az anyagi jogszabályokban meghatározott korlátaira is figyelemmel kell lennie. Nem indítható kereset olyan esetben sem, amikor az igény más eljárás útján, egyszerűbben érvényesíthető [3/2012. (I.6.) LÜ utasítás].

Abban a perben, amelynek megindítására külön törvény jogosítja fel az ügyészt, vagy amelyet ellene lehet indítani, az ügyész a fél jogait gyakorolja. Az idézett LÜ utasítás arra is kitér, miként értelmezendő a felek rendelkezési jogának tiszteletben tartása, mely az (1) bekezdés alapján az ügyészi perindítás (fellépés) feltétele. Az utasítás szerint, ha valamely percselekményhez a felek kölcsönös megegyezésére, közös kérelmére vagy az alperes hozzájárulására van szükség, az ügyész hozzájáruló nyilatkozatát csak közérdekből, vagy más személy törvényes érdekének védelme céljából tagadhatja meg. Ugyanilyen okból emelheti fel a felperes keresetét, illetőleg az alperes viszontkeresetét.

⁴² Példatár

Ha a felek a jogvitát egyezséggel kívánják befejezni, az egyezés jóváhagyását az ügyész csak akkor ellenezheti, ha az egyezés nem felel meg a jogszabályoknak. Ennek elbírálásánál azonban tekintettel kell lenni arra is, hogy a felek jogaikról, vagy annak egy részéről lemondhatnak az egyezésben [3/2012. (I.6.) LÜ utasítás 46. § (1), (2) bekezdés].

Ha az ügyészt meghatározott keresetindítási jog illeti meg, de a perbeli részvételét megalapozó körülmények a per folyamán állnak be, az ügyész a perben felléphet. Ha az ügyészi fellépés törvényi feltételei fennállnak, a bíróság erről az ügyészt értesíti. Ha a fellépés törvényes feltételeinek fennállásáról a bíróság értesíti az ügyészt, az ügyész a fellépést csak kivételesen és kellően indokolt esetben mellőzheti. Az ügyész a más által indított perbe - amennyiben a per megindítására külön jogszabály alapján jogosult lett volna - a felperes pertársaként perbe léphet. Ennek lehetőségéről az ügyész elsősorban a fél kérelme, illetőleg a bíróság értesítése alapján szerez tudomást. Az ügyész a mások között folyamatban lévő perbe a fél pernyertességének előmozdítása érdekében önállóan beavatkozhat, vagy perbehívottként beavatkozóként csatlakozhat, ha annak jogszabályi feltételei fennállnak [3/2012 (I.6.) LÜ utasítás 43. § (1) bekezdés]. A bíróság előtt az ügyészségről szóló törvény szabályai szerint illetékes ügyész jár el.

Összefoglalva: a fél jogainak ügyész általi gyakorlása körében (Ütv. 27. §) az ügyész:

- a) a perben **felperesként** vagy az ellene indított perben **alperesként** vesz részt,
- b) a mások között folyó perben törvény felhatalmazása alapján **felléphet**, vagy
- c) a más által indított perbe - törvényben meghatározott esetben és módon - **beléphet**.

A 3/2012. számú polgári elvi határozat is részletesen foglalkozott az ügyész polgári eljárásban betöltött szerepével, illetve feladatával, melyben kimondta, hogy: „A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartás célja a bántalmazottak részére **hatósági védelem biztosítása** alapvető emberi jogaik érvényesülése érdekében, olyan esetekben is, amikor **helyzetüknél fogva nincs módjuk saját érdekükben fellépni**. Ezért megelőző távoltartásra irányuló eljárásban az **ügyészt** a Pp. 9. §-ában foglalt **korlátozás nélkül megilleti a fellépés és az indítvány tételének joga** [2009. évi LXXII. tv. 1. és 13. §, Pp. 9. §, 2011. CLXIII. tv. 1. §].”

Előzmény: Az ügyben hozott végzés ellen az eljárás során fellépő H. Megyei Főügyészség élt fellebbezéssel, melyben a határozat megváltoztatását, P. Iné bántalmazott vonatkozásában is érdemi határozat hozatalát kérte, ahogyan már az elsőfokú eljárás során is. A II. fokú bíróság végzésével az I. fokú végzést helybenhagyta, mert álláspontja szerint a főügyészség fellebbezése nem volt megalapozott.

A döntés kifejti, hogy az ügyész perbeli fellépése nem tekinthető önálló jogosítványnak, hanem az pusztán a perindítási jog „dinamikus mozzanata”, azaz egy már megindult perben való részvétel ugyanazon megfontolás alapján, amely a konkrét esetben a keresetindítás jogát is megalapozta volna. Adott esetben a Hktv. meghatározza, hogy a megelőző távoltartás iránti nemperes eljárást ki kezdeményezheti, ezek között az ügyész nem szerepel, így csak az eljárásban résztvevő bántalmazottak jogainak elősegítése végett léphet fel az eljárásban, a felek rendelkezési jogának tiszteletben tartása mellett.

A jogerős végzés ellen a H. Megyei Főügyészség nyújtott be **felülvizsgálati kérelmet**, melyet a Legfőbb Ügyészség oly módon tartott fenn, hogy a jogerős végzés hatályon kívül helyezését és a jogszabályoknak megfelelő új határozat hozatalát kérte. A felülvizsgálati kérelem értelmében a Hktv. 13. §-ának (2) bekezdése szerint a megelőző távoltartás elrendelésére irányuló eljárásra a Pp. szabályait az e törvényben foglalt eltérésekkel megfelelően alkalmazni kell. A Hktv. 13. §-ának (5) bekezdése általános, feltétel nélküli fellépési lehetőséget biztosít az ügyész számára, e tekintetben tehát eltér a Pp. 9. § (2) bekezdésében foglalt azon fellépési jogtól, amely a fellépés feltételeként a jogosult jogai védelmére képtelen állapotát, illetve ezen állapotnak a per (nemperes eljárás) folyamán történő beállítását határozza meg.

A megelőző távoltartás iránti eljárás hivatalból indult, abban - törvényben biztosított jogánál fogva - az ügyész fellépett, indítványt tett, majd fellebbezett. Téves volt tehát a másodfokú bíróság azon következtetése, miszerint a nemperes eljárás megindítására irányuló jogosultság hiányában az ügyész „csak a már folyamatban lévő bántalmazottak jogainak elősegítése végett léphet fel az eljárásban”. Azt, hogy a bíróság a megelőző távoltartásra irányuló nemperes eljárásban kit tekint félnek (tehát bántalmazónak, illetve bántalmazottnak), maga dönti el és nyilvánítja ki ügydöntő végzésében. Erre vonatkozóan a bizonyítási eljárás során az ügyész indítványt tehet, és ezzel nem sérti a felek magánautonómiáját.

A Hktv. 13. § (1) bekezdése értelmében a megelőző távoltartás elrendeléséről a bíróság nemperes eljárásban dönt, az ügyész szerepét a polgári peres eljárásban a Pp. 9. §-a szabályozza. Jelen esetben azonban az ügyész megelőző távoltartás elrendelése iránti eljárásban való szerepvállalására nem a Pp. 9. §-ának hivatkozott rendelkezése, hanem a Hktv. 13. §-a (5) bekezdésének sui generis rendelkezése az irányadó, ami általános, korlátozás nélküli fellépési lehetőséget biztosít az ügyész számára minden egyes megelőző távoltartási eljárásban, melyről a bíróságnak az ügyészt kivétel nélkül, és minden esetben haladéktalanul értesítenie kell, mert azt, hogy családon belüli erőszak esetén a jogosult a jogainak védelmére általában nem képes, a jogalkotó eleve vélelmezi.

A fellépő ügyész feladata nem szűkül le a bántalmazottak jogainak elősegítésére, ahogyan azt a másodfokú bíróság állította, különös tekintettel arra, hogy a hivatalból indult eljárás során a bántalmazott nincs is klasszikus értelemben a fél, a kérelmező pozíciójában. Ha a megelőző távoltartási eljárást ideiglenes megelőző távoltartásra irányuló eljárás előzte meg, a bírósági eljárás minden esetben hivatalból indul, tehát - ahogyan arra a felülvizsgálati kérelem is hivatkozik - egyik bántalmazottnak sem kell kérnie az eljárás megindítását, még annak az érintettnek sem, akinek vonatkozásában a rendőrség a távoltartásról elmulasztott rendelkezni.

Az Ütv. 1. §-ának (2) bekezdése értelmében az ügyészség a jogszabályok megsértése esetén - törvényben meghatározott esetekben és módon - fellép a törvényesség érdekében. Ennek megfelelően járt el jelen esetben a H. Megyei Főügyészség is, amikor jogkörével élve (ami általános (feltétel nélküli) fellépési lehetőséget biztosít számára) annak megállapítását kérte, hogy a bántalmazott a családon belüli erőszakot P. Iné vonatkozásában is megvalósította.

Mindezeket a bizonyítási eljárás eredményeként az elsőfokú bíróság is tényként állapította meg, a jogkövetkezmények levonása azonban elmaradt. Az eljáró bíróságok ugyanis tévesen értelmezték az ügyész fellépési jogának tartalmát, illetve a megelőző távoltartást alapvetően csak az ideiglenes megelőző távoltartás időbeli kiterjesztésének tekintették. A Kúria úgy ítélte meg, hogy a megelőző távoltartásra vonatkozó jogerős határozat jogszabálysértő, ezért azt megváltoztatva megállapította, hogy a bántalmazó P. Iné sérelmére is hozzátartozók közötti erőszakot valósított meg... (Kúria Pfv.II.22.341/2011.)

4. EGYÜTTMŰKÖDÉS, KAPCSOLATTARTÁS, ÜGYFORGALOM

Az együttműködés, együttthatás jelenségeként több elem vagy tényező együttműködéséből nagyobb teljesítmény, magasabb eredmény jön létre, mintha az elemeket vagy tényezőket egyszerűen összeadnánk. A szinergia-hatás érvényesülése miatt a részek közötti kapcsolat javítása révén többtehereredményt érhetünk el, melyre a polgári eljárásokban is nagy szükség lehet.

4.1. Szinergia a büntetőjogi szakággal

A büntető szakággal történő kölcsönös együttműködés lehetőségeinek széleskörű kihasználása jelentősen előmozdítja az ügyésznek a közérdek védelme érdekében kifejtett tevékenységét. A környezetvédelem területén folytatott rendkívül hatékony és példaértékű együttműködés mellett a büntetőjogi szakág jelzése alapján⁴³ az uzsora-bűncselekményekkel összefüggő jogügyletek semmisségének megállapítása és az érvénytelenség jogkövetkezményeinek alkalmazása tárgyában, valamint az ún. lakásmaffia ügyekben is sor került ügyési fellépésre.

Az együttműködés kiszélesedésének köszönhetően nemcsak a gondnokság alá helyezési keresetek, valamint a kötelező gyógykezeléssel kapcsolatos eljárást megalapozó iratok kerülnek megküldésre a közérdekvédelmi szakterületnek, hanem - a büntetőjogi szakág tájékoztatása alapján - a gazdasági társaság szabadságvesztéssel, foglalkozástól eltiltás büntetéssel sújtott vezető tisztségviselőjével kapcsolatban is lehetőség nyílik cégtörvényességi felügyeleti eljárás kezdeményezésére.

Az ügyész büntetőjogi és közérdekvédelmi intézkedései együttesen igen hatékony eszközként jelennek meg a környezetvédelem céljai érdekében, a jogszabályi változások a korábbi eredményeket megőrizve további előremutató rendelkezésekkel erősítették e jogterület kiemelt jelentőségét. Alaptörvényünk kiterjesztette az egészséges környezethez való jog alapjait, illetve a nemzetközi elvárásoknak megfelelően deklarálta a jövő nemzedékek érdekei iránt viselt állami felelősséget.

⁴³ Példatár

Az új Büntető törvénykönyv által végrehajtott rendszertani változtatások eleget tesznek egy modern európai büntető kódexből elvárható szabályozásnak: önálló környezetvédelmi büntetőjogi normákat alkotott; az ügyészségi törvény ezirányú módosításai pedig az eljárások gyorsítását, a célok hatékonyabb elérését hivatottak szolgálni, elsőként a legfontosabb célra, a kár megelőzésére, vagyis a prevencióra fókuszálva.

A büntetőjogi szakág kezdeményezése alapján nőtt a vagyoni elleni bűncselekmények ügyében előterjesztett perújítások száma is azokban az esetekben, amelyeket a bíróság tulajdon elleni szabálysértésként bíralt el.

A szakági együttműködést illetően kijelenthető, hogy az ügyészi szervezetben a büntetőjogi és a polgári jogi ügyszak kéz a kézben együtt jár, egymás tevékenységéről tudva és segítve. Mind a polgáris, mind pedig a büntető ügyészek elmondása alapján illő és üdvös ez, hiszen véleményük szerint nem volt ez mindig így, vagy legalábbis nem ennyire napi szinten, nem igazán érzékelhetően. *„Kimondva vagy kimondatlanul, de a büntető ügyészek magasabb rendűnek, fontosabbnak, ezáltal megbecsültebbnek érzik magukat, talán a mai napig lenézik a polgári ügyszakot, annak nem is tulajdonítanak jelentőséget....”*⁴⁴

Az ügyészség szervezetéről és működéséről szóló **12/2012. (VI. 8.) LÜ utasítás** alapján az alárendelt ügyészségek működésének, szakmai tevékenységének átfogó értékelése, a szakágak együttműködésének, a vezetői, az irányító és az ellenőrző munka eredményeinek elemzése és segítése céljából a Legfőbb Ügyészség általános vizsgálatot folytathat. A szervezeti egységek együttműködésének alapelve, hogy feladataik megoldása során az ügyköreik érintkezési területein egymást tájékoztatva, segítve, intézkedéseiket összehangolva járnak el. (Megjegyzem, a szakági együttműködés módját minden főügyészség saját ügyrendjében is konkrétan meg kell határozni.)

⁴⁴ részlet egy polgári ügyszakon dolgozó főügyészségi csoportvezető ügyésszel készített interjúból, megítélésük szerint sokat javított a helyzeten a legfőbb ügyész szakági együttműködésre vonatkozó kifejezett utasítása is

Leszögezve ismét, hogy nem vitásan a büntetőjogi terület foglal el kiemelkedő jelentőséget és ró számos feladatot a szervezetre, ugyanakkor az alábbi táblázatban szemléltetném az érkezések és intézkedések - folyamatos növekedést mutató - statisztikai adatait:

Az ügyészségi ügyforgalom alakulása a 2004–2013. években⁴⁵

Év	Ügyforgalom összesen	Büntetőjogi szakág	Közjogi szakág
2004.	922.836	784.148	138.688
2005.	975.239	807.425	167.814
2006.	1.046.553	877.444	169.109
2007.	1.129.691	948.427	181.264
2008.	1.144.876	978.251	166.625
2009.	1.105.771	948.006	157.765
2010.	1.119.091	952.877	166.214
2011.	1.155.615	987.846	167.769
2012.	1.172.347	980.426	191.921
2013.	1.198.943	901.635	297.308

⁴⁵ Forrás: A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2013. évi tevékenységéről; a szakterületi változások miatt a 2013. év adatai nem tartalmazzák a büntetés-végrehajtási felügyeleti szakterület adatait (72.270)

A magánjogi ügyekben tett kiemelt ügyészi intézkedések 2013. évben

Ügyészségek (megye)	Kiemelt intézkedések összesen	Kereset	Nemperes eljárás	Perújítási indítvány	Perbelépés, fellépés	Fellebbezés
Főváros	559	254	226	0	0	79
Baranya	294	92	152	0	45	5
Bács-Kiskun	221	34	21	0	41	125
Békés	108	79	13		13	3
Borsod-Abaúj- Zemplén	635	114	9	2	484	26
Csongrád	80	29	2	0	44	5
Fejér	112	40	2	0	41	29
Győr-Moson- Sopron	103	48	12	0	28	15
Hajdú-Bihar	154	51	12	0	61	30
Heves	131	44	63	0	13	11
Jász-Nagykun- Szolnok	273	35	99	13	117	9
Komárom- Esztergom	261	62	80	0	85	34
Nógrád	79	10	17	0	52	0
Pest	176	62	66	0	22	26
Somogy	216	101	54	0	52	9
Szabolcs- Szatmár-Bereg	169	63	35	0	24	47
Tolna	35	33	0	0	2	0
Vas	218	53	127	0	24	14
Veszprém	222	108	44	0	31	39
Zala	271	86	128	0	10	47
Összesen:	4317	1398	1162	15	1189	553

4.2. Kapcsolattartás a külső szervekkel

A Legfőbb Ügyészség és az Állami Számvevőszék között fennálló kiegyensúlyozott szakmai kapcsolat alapján a 2013. évben 78 esetben került sor számvevőszéki jelentés értékelésére, szükség szerint a büntetőjogi szakággal együttműködésben. Folyamatos a kapcsolat az alapvető jogok biztosával is, akit a felvetett kérdésekben tájékoztattunk az ügyészség álláspontjáról (pl. a rendőrség ellenőrzési és bírságolási gyakorlatával összefüggésben).⁴⁶

Az ügyészi szervezet több vezetőjével személyesen vitattam meg választott témakörömet, akik kivétel nélkül hangsúlyozták az **ügyészség és a bíróság** közötti **munkakapcsolat kollegiális** voltát. A polgári ügyszakon dolgozó ügyészek a perelőkészítés érdekében például rendszeresen végeznek helyszíni **bírósági irattanulmányozást** a megalapozott döntések és kereset hatékonyságának növelése céljából. A bíróságok lajstromirodáival (kezelő irodákkal) az ügyészségek rendszeres, napi munkakapcsolatban vannak mind telefonon, mind pedig személyesen egyaránt. Évek óta bevált gyakorlattá vált, hogy előzetesen jelzik telefonon bíróságra érkezésüket, s az egyeztetett, megbeszélte időpontra a bírósági dolgozók előkészítik betekintésre, fénymásolásra az iratokat (irattárból, eljáró bírótól stb.), kvázi kollégaként összedolgoznak.

Ugyanilyen és hasonló jó munkakapcsolat érhető tetten az ügyészségek és a kormányhivatalok szakigazgatási szervei között is, melyek között kiemelkedő fontosságúak a fogyasztóvédelmi felügyelőségek, a földhivatalok vagy éppen a környezetvédelmi hatóságok, de szoros munkakapcsolatot ápolnak a jegyzőkkel is.

⁴⁶ Országgyűlési beszámoló, 2013.

Összefoglalás

(Utószó helyett)

Különösen ez a témakör nem zárható le, hiszen a polgári jog, a civilisztika rendszere már a római jogban megszületett, azóta is él, létezik, folyamatos mozgásban van és változásokon megy keresztül. A polgári jog a magánjog része, jellemzően mellérendeltségi viszonyban álló, egyenjogú személyek (természetes- és jogi személyek) közötti személyi és vagyoni viszonyokat szabályoz. A polgári jogi kötelezettségek általában csak a felek akaratából állnak be (akaratautonómia), magát a kifejezést gyakran a magánjog szinonimájaként használják, de ez utóbbi szélesebb körű fogalom. A római jog tárgyi értelemben (*norma agendi*) vett tételeinek rendszere a **ius civile** (tulajdonképpeni római jog) és a **ius gentium** (nemzetek joga, vagyis a birodalom nem római polgáira vonatkozó jog). Már a principátus korától szokásos felosztása a közjog és magánjog (*ius publicum* és *privatum*), a rómaiak kiemelkedő és elvitathatatlan érdeme a minden korábbinál összetettebb magánjog megalkotása, mely vlágtörténeti jelentőségű, a kontinentális jogok alapja.

Dolgozatom fő vezérfonala a polgári **per**, amely olyan kontradiktórius eljárás, amelynél a bíró az egyik fél keresetére lefolytatott eljárás után a jogvitát eldöntve az alperest marasztalja vagy a felperest keresetével elutasítja; „*a kereset (actio) pedig nem más, mint jog arra nézve, hogy perben érvényesítsük azt, ami minket megillet.*”⁴⁷

Mindent összevetve az a következtetés vonható le, hogy az ügyészség összes hatásköre a közérdek védelmét szolgálja, ezért ezeket valóban nem a különböző feladatokhoz kapcsolódó jogágak szerint (büntető-polgári) kell csoportosítanunk, hiszen mindegyik közjogi felhatalmazottságán alapul. Emiatt, éppen ettől kap kiemelt figyelmet és jelentőséget az információ-áramlás folyamatossága, gördülékenység, ezért nem engedhető meg, hogy egyes ügyszakok egyfajta kincsként, titokként, bizalmas információként őrizzenek bizonyos adatokat, vagy éppen egy kérdés felvetésekor csak a minimális választ adják meg ahelyett, hogy a teljes ügyet (aktát) ismertetnék.

⁴⁷ Dr. Erdődy János (római jog előadás, 2009.)

Tanulmányom első részében az ügyészi szervezet közjogi szakágának sokszínűségét igyekeztem bemutatni, kitérve az elmúlt időszakot érintő lényegi változásokra és az ügyész szerepének formálódására. Ezt követően vettem górcső alá a szakági ügyészek feladatait a polgári per megelőzően is, hiszen adott esetben ezek függvénye lehet, hogy a peres eljárásig egyáltalán eljutnak-e. Mint kiemeltem, két fő csoport különböztethető meg: egyikben az ügyész számtalan permegelőző, perelőkészítő feladatot lát el, s majd annak eredményeként dől el a peres eljárás szükségessége, a többi esetekben pedig közvetlenül maga a törvény jogosítja fel keresetindításra. Mindezek tisztázását követően végezetül kitértem az együttműködés, a kapcsolattartás és a folyamatos információáramlás indokoltságára, miközben a legfrissebb ügyforgalmi statisztikai adatokat is szemléltettem.

A jövőre nézve megfontolandónak tartom az illetékesek részéről annak jelzését a felsőoktatás vezetése felé, hogy a jogi egyetemi oktatásban keveset hallhattunk az ügyész polgári eljárásokban betöltött szerepéről, feladatairól és funkcióiról, míg a büntetőjogi előadásokon számtalan alkalommal elhangzik. A polgári jogterülettel összefüggő vizsgákra történő felkészülés, illetve a számonkérések során nem véletlen tehát, ha az ügyésszel, az ügyészséggel kapcsolatos tételt húznak a hallgatók, azt csak felületesen tudják elmondani, mert annak polgári jogi vetületét egyszerűen nem is értik. Még évekkel ezelőtt összehasonlítottam az ország összes jogi egyetemének Pp. és Be. szigorlati tételsorait, melynek alapján egyértelműen kitűnik, az ügyész/ügyészség polgári perben betöltött szerepét nem kívánják hangsúlyozni, azt az előadásokon is lényegtelennek, elenyészőnek, úgymond mellékesnek tartják. Teszik ezt annak ellenére, hogy jelenlétük a polgári jog számos területén és nagy számban felbukkan, továbbá annyira széles spektrumot ölel fel, amit a büntetőjog talán sosem fog utolérni.

Nyilvánvaló tény a büntetőjog hatásköri primátusa, azonban míg egy büntető ügyész főként a Btk. és a Be. mezsgyéjén dolgozik, napi munkája során ezt a két jogszabályt forgatja leginkább, addig egy polgári ügyszakos ügyész a Ptk.-t, a Pp.-t, és ezen kívül minden mást. Felsorolni sem lehet azt a rengeteg ágazati jogszabályt, amit ismerni és alkalmazni kell tudni a polgári perben eljáró ügyészek és bírának egyaránt. Az egyszerű megítélésű ügyeket kivéve számtalanszor kéri büntető kollégák a másik szakág segítségét, mégis méltánytalanul háttérbe szorítják, ugyanakkor tudják, rászorulnak a segítségükre, egyfajta útjelző táblaként használják őket, ha kicsit is bonyolultabb az eljárás.

Furcsa ez a megkülönböztetés, hiszen a szolgálati igazolványokban egyetlen szó áll: „ügyész”.

Közérdekvédelmi tevékenysége keretében törvényben meghatározott esetekben és módon közreműködik abban, hogy a jogszabályokat a bírósági eljárásban helyesen alkalmazzák, ezzel összefüggésben részt vesz a joggyakorlat továbbfejlesztésében és az egységes ítélkezési gyakorlat biztosításában – rögzíti az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012. (I.6.) LÜ utasítás. Biztos vagyok abban, hogy ezen feladatának eddig is, és a jövőben is maradéktalanul eleget fog tenni minden polgári perben eljáró ügyész, ami kétséget kizáróan a bíróságok számára is hasznos, hiszen a jogszerű eljárás biztosítása érdekében így már ketten küzdenek.

Az Ütv. megjelöli az ügyészi működés fő célját, a *közérdek védelmét*. Meg kell azonban jegyezni, hogy a közérdekvédelmet szövegszerűen az Alaptörvény nem tartalmazza annak ellenére, hogy az előkészítő munkálatok során (így az Alkotmányelőkészítő Eseti Bizottság szakértői anyagában is) mindvégig jelen volt, illetve ismételten megjelent az Alaptörvényjavaslat Országgyűlés elé terjesztése előtt nyilvánosságra hozott szövegváltozatban. Varga Zs. András is kitért arra, megkockáztatható, hogy éppen a fogalom bizonytalansága okozta végül ennek mellőzését. Annak ugyanis, hogy pontosan mit kell érteni közérdeken, nincs kialakult értelmezése. Összetevői (közrend, közbiztonság, köznyugalom) ugyan megjelennek a különféle normatív szövegekben, de a fogalom részletes dogmatikai elemzése - különösen a közérdek és az egyéni jogok egymáshoz való viszonyának jellemzői tekintetében - még várat magára. Azt mondhatjuk viszont, hogy a közérdekvédelem szempontjának megjelenésével (az Alaptörvény *közvetetten*, az ügyészségi törvény *közvetlenül*) rögzítésre került az alapjogi biztos és az ügyészség szerepének (egymást kiegészítő) komplementer hatása. Öröndetes, egyben nagyon biztató a Legfőbb Ügyészség vezetése részéről, hogy belső rendelkezéseikkel, utasításokkal és iránymutatásokkal egyre jobban hangsúlyozzák a polgári jogi (közjogi) szakág fontosságát, mintegy a színvonalas munka elismeréseként.

*„A jogász pályája egy olyan terület, aminek soha nincs vége. Minél jobban elmélyül az ember a szakterületében, annál inkább emelkedik és kinyílik a horizont. Újabb és újabb kérdések merülnek fel, újabb dolgok kezdenek el érdekelni, amiken el kell gondolkodni.”*⁴⁸

⁴⁸ Varga Zs. András

Felhasznált irodalom és források

Berényi Sándor: A közigazgatás fogalma és sajátosságai, In: Ficzere Lajos (szerk.): Magyar közigazgatási jog. Általános rész, Osiris, Budapest, 1999.

Gerencsér Balázs: Az amicus curiae fogalom és a tisztességes eljáráshoz való jog kapcsolata az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatában in: Magyar Jog 2012.02.

Madarász Tibor: A magyar államigazgatási jog alapjai, Tankönyvkiadó, Budapest, 1990.

Patyi András – Varga Zs. András: Általános közigazgatási jog (Budapest–Pécs: Dialóg Campus, 2009.)

Patyi András (szerk): A közigazgatási hatósági eljárások joga, 2005.

Polt Péter (szerk.) Új Btk. kommentár, Nemzeti Közsolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., 2013.

Simon Zoltán: Érdekérvényesítés a bírói hatalmi ágban: az amicus curiae levelek (<http://jesz.ajk.elte.hu/simon15.html>)

Tamás András: A közigazgatási jog elmélete, Szent István Társulat, Budapest, 2010.

Varga Zs. András: Magyar Jog (A Magyar Jogász Egylet Folyóirata): 2012.3. szám, Cikk, tanulmányok: Varga Zs. András: Az Alaptörvény és az ügyészség közjogi hatáskörei

Varga Zs. András: A közigazgatás feletti kontrolleszközök általános áttekintése

Waldo, Dwight: Mi a közigazgatás? In: Stillman, Richard J. (szerk.): Közigazgatás, Osiris, Budapest, 1994.

<http://www.mklu.hu> (Magyarország Ügyészsége hivatalos honlapja)

http://mklu.hu/hnlp14/wp-content/uploads/farkasil/2013/11/ogy_beszamolo_2013.pdf,
A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2013. évi tevékenységéről

<http://www.ugyvedvilag.hu/rovatok/publikaciok/a-valtozo-jogszabalyi-kornyezet-hatasa-az-ugyesz-kornyezetvedelmi-eszkozrendszerere>, Balogh Nikoletta (a Miskolci Egyetem PhD hallgatója, Szilágyi János Ede egyetemi docens doktoranduszaként, jogterület: az ügyész környezetvédelmi tevékenysége)

P é l d a t á r

További dilemmák felvetése vagy grafikonok szerkesztése helyett úgy gondoltam, hogy az alábbiakban rövid jogesetek ismertetésén keresztül mutatom be az ügyész feladatait és szerepét a polgári eljárásokban. Elsőként az ún. **lakásmaffias ügyeket** említem - melyeket országos szinten a lakásmaffia ügyekben adandó tájékoztatásról szóló 4/2008. (ÜK. 6.) LÜ együttes főv. körlevél módosításáról szóló 8/2013 (XII.31.) együttes főv. körlevél alapján jelentenek a főügyészségek a Legfőbb Ügyészség felé -, illetve az azokban észlelhető bizonyítási nehézségekre hívnám fel a figyelmet.

Ezt követően egy olyan **gondnokság alá helyezési** ügyet választottam, melyben az Ügyész alperes és felperes is volt a polgári perben, majd végül az **általános szerződési feltételek érvénytelensége** körében ragadtam meg egy olyan szolgáltatót, aki monopol helyzetben van az adott szolgáltatási területen (régióban).

1.) M. Attila László és társai ellen **jelentős kárt okozó üzletszerűen elkövetett csalás** büntette és más bűncselekmények miatt benyújtott vádirat alapján az E. Járási Földhivataltól kért iratokat a főügyészség az ügyben megjelölt ingatlanra vonatkozó adás-vételi szerződés és egyéb iratok áttanulmányozása érdekében.

A vádirat szerint M. Attila László egy ismerőse révén került kapcsolatba F. Szabina Judit IV. rendű vádlottal, és felvetette neki, hogy vásároljon névlegesen ingatlant hitelfelvétel mellett. Az érintett hrsz-ú ingatlan M. Attila László kizárólagos tulajdonát képezte, amelyet 7.000.000 Ft-ért megvásárolt F. Szabina Judit, melyhez a vevő az AXA Bank Europe SA Magyarország Fióktelepének ügyfélcentrumában 35.884 CHF hitelt vett fel. A hitel teljes összege az eladóhoz került. A törlesztő részleteket sem M. Attila, sem pedig F. Szabina Judit nem fizette.

A földhivatal bejegyezte 1/1 tulajdoni arányban F. Szabina Judit tulajdonjogát adásvétel jogcímén. A törlesztő részletek elmaradását követően a pénzügyintézet végrehajtási eljárást kezdeményezett az adós ellen, s az ingatlan tulajdonjogát árverést követően két gazdasági társaság szerezte meg. Ezt követően a földhivatal törölte F. Szabina Judit tulajdonjogát, egyidejűleg bejegyezte 1/2–1/2 arányban a két cég tulajdonjogát árverési vétel jogcímén. Szintén törlésre került a zálogjog, a végrehajtási jogok, illetve az árverés kitűzésének ténye.

Az iratok áttanulmányozása alapján kitűnik, a főügyészség álláspontja szerint az ügyben ügyészi intézkedés megtétele nem volt indokolt, mivel az adásvételi szerződés színlelt volta, illetve a közérdek sérelmének megvalósulása nem volt megállapítható. Tényleges pénzmozgás történt az ingatlan vételárának megfizetése során, a felvett hitel teljes összege az eladóhoz került. A közhiteles ingatlan-nyilvántartásba valótlan adatok nem kerültek feltüntetésre a vevő tulajdonjogának bejegyzése során. Árverés útján jóhiszemű jogszerző lett a két kft., és sor került a tulajdonjoguk ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzésére is. Az árverésen történt tulajdonjog-szerzéssel az ingatlan-nyilvántartás közhitelessége sérelmet nem szenvedett.

2.) A D. Rendőrkapitányság Bűnügyi Osztálya nyomozást folytatott **súlyos fenyegetéssel elkövetett zsarolás** bűntettének megalapozott gyanúja miatt B. Károly ellen, mely eljárásban keletkezett nyomozati iratok alapján az alábbiak állapíthatók meg:

D. László régebbi ismeretségben volt B. Károllyal, akitől 1997-től kezdődően több alkalommal kért kölcsön 200.000-500.0000 forintot, melyeket havi 10 %-os kamattal vissza is fizetett. Ebben az időben D. László építési vállalkozással foglalkozott. A Polgár és Vidéke Takarékszövetkezettől 5.000.000 Ft kölcsönt vett fel, mely hitel megszerzésében segítségére volt B. Károly, akinek segítségnyújtásért 1.000.000 Ft-ot adott át.

A hitelt havi 500.000 Ft törlesztéssel kellett volna visszafizetni, amit D. László 3-4 hónapig fizetett is, majd fizetéképtelensége miatt végrehajtást rendeltek el házára. Az ingatlan eladásából származó bevételből kifizette a fennálló hiteltartozását, valamint egy szerkezetkész, 6 szobás, dupla összkomfortos házat vásárolt. A ház teljes felépítésére még további 10.000.000 Ft-ot költött, illetőleg a város butiksoránál bérelt egy üzletet. Ezen kiadásokhoz D. László a Budapest Banktól 8.000.000 Ft hitelt vett fel. Vállalkozása azonban csődbe ment, a hitelkölcsönt nem tudta fizetni, ekkor B. Károlytól 500.000 Ft-ot kért kölcsön, melyet a Budapest Bank felé fizetett meg.

B. Károllyal abban állapodtak meg, hogy nevezett odaköltözik a cs-i házba és átvállalja a 8.000.000 Ft-os tartozás további törlesztését. B. Károly M. Andreával, P. Andreával, valamint egy barátjával, F. Istvánnal költözött a cs-i házba, az egyezség ellenére azonban csak 2-3 hónapig fizette a banki kölcsön részleteit.

D. László több ízben kölcsönkért dr. Sz. Gábor ügyvédtől, melynek egy részét a banki kölcsön visszafizetésére fordította. B. Károly és társai kb. 2 évig laktak D. Lászlóéknál a cs-i házban. Ez idő alatt a ház rezsijének a felét fizették, illetőleg 200.000 Ft-ot adtak élelmiszerre, illetőleg kisebb összegeket adtak neki kölcsön. B. Károly közölte D. Lászlóval, hogy adja vissza az eddig nyújtott 3.500.000 Ft kölcsönt. Mivel akkoriban már árulták a cs-i házat, B. Károly felajánlotta, hogy segít nekik az értékesítésben és abból kifizetik a feléje fennálló tartozást. B. Károly közölte D. Lászlókkal, hogy ad részükre 500.000 Ft-ot, ők pedig értékesítik az ingatlant részére. Ez időre D. Lászlóék olyan félelemben éltek, hogy beleegyeztek a szerződés megírásába, majd aláírták a szerződést dr. Sz. Gábor ügyvéd előtt.

Eszerint D. László és D. Lászlóné átruházza a tulajdonukban lévő Cs., XY szám alatt található lakóház, udvar művelési ágban nyilvántartott 740 m² alapterületű ingatlant. A szerződés 3.1. pontja szerint a szerződő felek kijelentik, hogy a tulajdonjog átruházására irányuló jelen szerződésüket az ingatlan-nyilvántartásba nem jegyeztetik be, ennek megfelelően jogosult telekkönyvön kívüli tulajdonjogot szerez. D. Lászlóék vállalták, hogy az ingatlant megadott határidőig kiürítik. A szerződésben rögzítették, hogy B. Károly akként egyenlíti ki a 19.000.000 Ft-os vételárat, hogy a tulajdonosok helyett jelen szerződésig teljesített kifizetéseket a vételárba beszámítják, továbbá átvállalja az ingatlant terhelő, a Budapest Bank felé, a Pest Megyei Illetékhivatal, valamint dr. Sz. Gábor ügyvéd felé fennálló tartozások kiegyenlítését, illetve a szerződés aláírásával egyidejűleg készpénzben 500.000 Ft-ot megfizet a D. családnak.

Az ingatlanból kiköltöztek, B. Károly a cs-i ingatlant az ingatlan-nyilvántartásban nevére nem íratta át, azt ingatlanközvetítőn keresztül továbbértékesítette V. István Zoltán részére. A házat B. Károly mutatta be a vevőnek, ezt követően V. István Zoltán és D. László/ D. Lászlóné között került sor szerződéskötésre. A külön kötött megbízási szerződés szerint a vételárat a D. család képviselőjében eljáró dr. Sz. Gábor ügyvéd részére kellett megfizetni, valamint úgy nyilatkoztak, hogy az ingatlant meghatalmazás alapján B. Károly adja a vevő birtokába. Az adásvételi szerződéssel D-ék tehát értékesítették az ingatlant 19.000.000 Ft vételárért. A vevő a vételárat részletekben fizette meg, mivel tudomására jutott, hogy az ingatlan nem tehermentes, a szerződés aláírásával egyidejűleg 4.000.000 Ft-ot fizetett ki, melyből eladó kötelezettséget vállalt arra, hogy az illetékhivatal felé fennálló tartozást kiegyenlíti. A vevő további 6.000.000 Ft vételárrészletet az ügyvédnek adta át, ahol jelen volt B. Károly is, a D. házaspár azonban nem, ők a vételárból nem kaptak semmit.

Az iratok alapján végül is az állapítható meg, hogy D. Lászlóéknak nyújtott 1.000.000 Ft kölcsön fejében B. Károly - a ténylegesen igazolható és valószínűsíthető valamennyi kifizetés figyelembevételével - közel 9.000.000 Ft-ot szerzhetett az ingatlan értékesítése folytán.

V. István Zoltán és D. Lászlóék adás-vételi szerződése kapcsán megállapítható, hogy mindkét felet az ingatlan tulajdonjogának átruházása vezérelte, akaratuk egységes volt az ingatlanértékesítésben. B. Károly szerződő félként nem vett részt a szerződés megkötésében, magatartása önmagában a szerződés jóerkölcsbe ütköző voltát nem eredményezhette. Az adásvételi szerződés érvénytelensége iránti fellépés így nem volt megalapozott, D. László polgári jogi igényrel léphet fel B. Károllyal szemben a vételár megfizetése érdekében.

A kölcsönszerződések uzorás jellegének minősítése során vizsgálendő, hogy a feltűnően aránytalan előny kikötése valamely szerződő fél javára fennáll-e, illetve ezt az előnyt a sérelmet okozó fél a másik fél helyzetének kihasználásával kötötte-e. Az iratok alapján vélelmezhető, hogy D. Lászlóék szorult helyzetben voltak, hiszen megélhetésük nem volt biztosított, a banki kölcsönt nem tudták fizetni, volt, ételre is kölcsönkértek B. Károlytól. Az uzorás előny kikötésére nem a szerződések, pontosabban a kölcsönök átadása alkalmával került sor, hanem egy későbbi időpontban, amikor B. Károly egyösszegben kérte vissza az addig nyújtott kölcsönök összegét. Ekkor kényszerítette D-éket abba a sérelmes helyzetbe, hogy ingatlanjukat értékecsék, és ennek vételárát átengedjék.

Az akkor hatályos Ptk. 202. §-a foglaltakra tekintettel az állapítható meg, hogy jelen ügyben a kölcsönszerződés megkötése és a feltűnően aránytalan előny kikötése egymástól elvált. A Ptk. 239/A. §-ára figyelemmel a szerződés semmissége megállapítása iránt indítható peres eljárás. A Pp. 29. § (1) bekezdése szerint az bíróság, amelynek területén az alperes lakik mindazokban a perekben illetékes, amelyekre más bíróság kizárólagos illetékessége megállapítva nincs. A peresíthető uzorás szerződés alanyai, azaz az alperesek lakóhelye Budapesten található, így a kereset benyújtására a K. Főügyészség az ügyészség közérdekvédelmi feladatairól szóló 3/2012. (I.6.) LÜ utasítás 34. § (1) bekezdése alapján nem volt jogosult, ezért az iratanyagot a Fővárosi Főügyészségnek továbbították.

Az E. Járási Ügyészség jelzése szerint a nyomozó hatóság a nyomozás megszüntetéséről határozott azzal, hogy a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg a bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásától sem várható eredmény.

3.) Járási ügyészség rendelt el nyomozást A. Árpád feljelentése alapján ***jelentős kárt okozó csalás*** büntette miatt.

Az iratokból az állapítható meg, hogy E. János Tamás kölcsönszerződést kötött A. Árpádnéval 5.750.000 Ft-ról. Ezen összegből a szerződés szerint annak aláírásával egyidejűleg 2.500.000 Ft került átadásra a kölcsönvevőnek, majd a szerződést felbontották és új szerződést kötöttek, amely szerint A-né ténylegesen csak az átvett 2.500.000 Ft-tal tartozik. A nyomozás során meghallgatott tanúk szerint A. Árpádné rokkantnyugdíjas, agyi infarktust kapott, és emiatt kezdeményezték gondnokság alá helyezését. Lányával él együtt, akit pszichiátriai osztályon kezelnek.

Lánya, A. Apolka ötlete volt, hogy édesanyja hitelt vegyen fel korábbi hitelei és közüzemi tartozása törlesztése végett, majd G. Mónika hitelügyintézőn keresztül került kapcsolatba E. János Tamással. A hitelközvetítő arról tájékoztatta őket, hogy az 5.750.000 Ft-ból 2.500.000 Ft-ot fog megkapni, a többi pénzt pedig egy P. Alajos nevű személy kapja. A kölcsönvevő szerint azonban 1.500.000 Ft-ot kapott, amiből kifizette a hitelintézetek felé fennálló tartozásait, a különbözet G. Mónika hitelügyintézőnél van. A szerződést készítő ügyvéd nyilatkozata szerint E. János Tamás engedélyezte az adósnak, hogy a felvett 2.500.000 Ft-ot kamatmentes részletekben törlessze. A. Árpádné tulajdonát képezi a társasházi ingatlan, amelyre bejegyzésre került E. János Tamás jelzáloga 2.500.000 Ft kölcsön és járulékai erejéig.

Mivel az ügyben további nyomozati cselekmények elvégzése vált szükségessé, ezért a járási ügyészség a nyomozás határidejét meghosszabbította, az eljárás jelenleg is folyamatban van.

4.) A T. Törvényszéken lett jogerős 2013 májusában a főügyészség felperesnek S. Sándor I. r., K. Bernadett II. r., H-né O. Edit IV. r., N. Ferenc V. r. és Gy. Pálné VI. r. alperesek ellen ***szerződés érvénytelenségének megállapítása*** iránt indult perben meghozott ítélet. A bíróság megállapította, hogy a felek között létrejött szóbeli kölcsönszerződések - azok uzsorás jellegénél fogva - érvénytelenek, egyúttal az eredeti állapot helyreállítása körében kötelezett meghatározott alpereseket, hogy fizessenek meg 96.000 Ft, 60.000 Ft stb. összegeket.

A megállapított tényállás szerint K. Bernadett átmeneti pénzzavarba került, pénzkölcsönre volt szüksége. Testvérétől szerzett tudomást arról, hogy S. Sándor I. r. alperes magas kamatra történő pénzkölcsönökkel foglalkozik, bárkinek gyorsan, hitelbírálat nélkül nyújt kölcsönt, amiért viszont irreálisan magas kamatot számít fel. A BAR-listás alperesek banki úton kölcsönhöz nem juthattak, munkahellyel nem rendelkeztek, kiskorú gyermekek tartásáról gondoskodtak, ennivalóra sem jutott pénzük. Ezt követően rendszeresen kértek kölcsön alperestől 10-20.000 Ft összegeket, amelyet a kölcsönfelvételt követő hónap 10. napjáig kellett megfizetniük először 50%-os, majd 60 %-os kamattal. S. Sándor késedelembe esés esetén további 1.000 Ft/nap mértékű késedelmi kamatot is felszámolt alpereseknek.

S. Sándor a kölcsönökről, ügyleti és késedelmi kamatokról egy notesztben vezetett nyilvántartást akként, hogy megfizetés esetén kihúzta az adott nevet és a mellett feltüntetett összeget.

H-né O. Edit is rendszeresen rászorult S. Sándor „segítségére”, mert családjával és kiskorú gyermekével albérletben élt, CHF alapú takarékszövetkezeti hitelt törlesztett, nehéz anyagi és jövedelmi viszonyaik miatt létfenntartásra költötte az I. r. alperestől kapott összegeket.

N. Ferenc és Gy. Pálné - hasonlóan a többi érintetthez - igen magas kamatra kényszerültek kölcsönkérni S. Sándortól ellehetetlenült banki törlesztő részleteik és létfenntartásuk biztosítása érdekében.

I. r. alperes a fenti alperesek szorult, nehéz jövedelmi viszonyaival tisztában volt, ezeket messzemenően kihasználva nyújtotta mégis a kisebb összegű kölcsönöket is.

A fentiekkel összefüggésben a T. Járásbíróság alperest folytatólagosan elkövetett zsarolás büntetének kísérletében, jogosulatlan pénzügyi tevékenység végzésének büntetésében, valamint zaklatás vétségében találta bűnösnek, ezért öt halmazati büntetésül 2 év 4 hónap börtönbüntetésre és 3 év közügyektől eltiltásra ítélte.

5.) Büntetőüggyel érintett *tartási szerződés érvénytelenségének megállapítása* iránti per megindításának megfontolása végett kereste meg a T. Járási Ügyészség a főügyészséget.

Dr. I. Mária ügyvéd által képviselt G. Antalné sértett még 2011. április 8-án tett feljelentést az ügyészségen, mely szerint egy ismeretlen személyazonosságú férfi március 23-án a délelőtti órákban megjelent a 87 éves, egyedül élő, szellemileg elesett néni házában és az ingatlan udvarán aláíratott egy több lapból álló iratot (feltehetően egy tartási szerződést).

Ezt követően a Pannon Takarékszövetkezet M. Kirendeltségén benyújtottak egy ügyvédek előtt kötött és általuk ellenjegyzett, az idős sértett által aláírt tartási szerződést, amellyel G. Antalné többek között átruházta az összesen 12.548.991 Ft-ot tartalmazó bankbetétjét az ismeretlen személyre, mely összeget az elkövető a bankban nyomban felvette. A feljelentés szerint az idős sértettnek nem állt szándékában semmiféle tartási szerződés megkötése, az ügyvédi irodában sohasem járt, a szerződés szerinti átruházás ellenében részére semmilyen ellenszolgáltatást nem nyújtottak. Ezt követően a nyomozó hatóság beszerezte a megkötött szerződést, mely szerint M. Ferenc vállalta G. Antalné gondozását, ápolását a házban található összes ingóság, illetve az említett pénzösszeg fejében.

A főügyészség kereseti kérelmében indítványozta elsődlegesen, hogy az eljáró bíróság a lefolytatott bizonyítási eljárás alapján állapítsa meg, hogy a tartási szerződés a felek között nem jött létre, abból jogok és kötelezettségek nem származhatnak, s intézkedjen az eredeti állapot helyreállítása iránt. Másodlagosan indítványozta a főügyészség, hogy a bíróság állapítsa meg, hogy a szerződés érvénytelen tévedés, megtévesztés, illetve jóerkölcsbe ütközés okán, így az eredeti állapot helyreállítása indokolt. Kiemelte a keresetlevél egyebek mellett, hogy az ügyészség a perelőkészítő eljárás során személyesen hallgatta meg G. Antalnét, melynek során észlelte az 1924-es születésű asszony szellemi leépültségét, halláskárosodását, koncentrációs nehézségeit, illetve azt, hogy legtöbb esetben nem is érti amit mondanak neki vagy kérdeznek tőle. A környezettanulmány során megállapítást nyert, hogy a családi ház félkomfortos, két lakószobával rendelkezik. A berendezés elhanyagolt, régi, rossz állapotban lévő bútorokkal berendezett. A lakásban rendetlenség uralkodik, az udvaron tartott tyúkok, kutyák bejárnak a házba. A ház koszos, szemetes, G. Antalné ruháit zsákokban és szatyrokban tartja. Tisztálkodásra külön fürdő, WC lehetőség nincs biztosítva, mosakodni a konyhai csapnál lehet. A ház(rész) fűtését kizárólag a konyhában lévő vegyes tüzelésű kályhával oldotta meg, a többi szobák fűtetlenek, dohosak, penészesek. A házhoz tartozó telek sűrűn gazos, elhanyagolt, a fű és a ház környéke emberi és állati ürülékkel szennyezett.

G. Antalné férje és 4 fia elhunyt, unokái a kapcsolatot nem tartják vele, távol élnek. Személyes viszonyában kizárólag unokaöccsével, S. Edével van. Az idős asszony betegsége folytán és korából adódóan szellemileg leépült, figyelme hanyatló, gondolkodása lelassult, ügyei vitelében segítségre szorul.

Az eljárásban feltárták, hogy ingatlanában megjelent a helyi kocsmáros, aki érdeklődött van-e segítsége valamire és felajánlotta, hogy szívesen elviszi orvoshoz vagy vásárolni. Két nappal később egy másik férfi társaságában ismét visszament G. Antalnéhoz, és azt mondta majd ő gondoskodik róla, teljes körűen ellátja, ekkor kellett aláírnia a papírokat. G. Antalné az elé tárt dokumentumokat nem olvasta el, azokat úgy írta alá, hogy nem kérdezte meg mit tartalmaznak, de azt nem is mondták el neki.

A szerződéskötéskor hatályos Ptk. 205. § (1)-(2) bekezdései szerint a szerződés a felek akaratának kölcsönös és egybehangzó kijelentésével jön létre, melyhez a feleknek a lényeges, valamint a bármelyikük által lényegesnek minősített kérdésekben való megállapodás szükséges. A szerződés létrejöttéhez valós szerződési akarat és annak kinyilvánítása kell. A szerződés megkötésére irányulóan a felek részéről kölcsönös akarategyezőségnek kell fennállnia, s amennyiben bármelyik fél részéről hiányzik a megkötésére irányuló szándék, a szerződés nem jön létre. A Ptk. 200. § (2) bekezdése szerint semmis a szerződés akkor is, ha nyilvánvalóan a jóerkölcsbe ütközik. Jóerkölcsbe ütközik az a jogügylet, amelyet a társadalom elítél, mely a közfelfogás szerint ellentétes a társadalom általános erkölcsi értékítéletével. Ilyennek minősül, ha valaki a másik idős korának, hanyatló szellemi állapotának kihasználásával köt szerződést. Az ügyben eljáró bíróság is megállapította, hogy mindezek nyilvánvalóan észlelhetők a külső szemlélő számára is, így különösen felismerhető volt a nénit jól ismerő és vele többször találkozó M. Ferenc előtt, akinek célja nyilvánvalóan az volt a szerződés megkötésével, hogy G. Antalné teljes vagyonát csalárd, megtévesztő módszerrel megszerezze, az idős hölgyet fiktív ígérekkel a szerződés és a banki meghatalmazás aláírására rávegye.

A peres eljárás eredményeként a főügyészség I. r. és G. Antalné II. r. felperesnek, M. Ferenc alperes ellen, eredeti állapot helyreállítása iránti perében a törvényszék megállapította, hogy a létrejött szerződés semmis, egyúttal rendelkezett az eredeti állapot helyreállítása iránt. (Megj.: időközben G. Antalné elhunyt).

6.) Az alábbi ügyben az Ügyész alperesi és felperesi pozícióban is volt M. János ***gondnokság alá helyezés*** iránti perében, mely eljárások során több kötetnyi iratanyag keletkezett.

Az E. Városi Bíróság a gyámhivatal kereseti kérelme alapján már 1991-ben elrendelte a felperes cselekvőképességét kizáró gondnokság alá helyezését, azonban M. János fellebbezése folytán nem emelkedett jogerőre. A bírósági eljárás alatt a gyámhivatal keresetétől elállt, ezért a per megszüntetésére, és az I. fokú ítélet hatályon kívül helyezésére került sor. Az I. fokú eljárás során a bíróság hivatalból beszerezte az elmeorvos-szakértői véleményt, amely megállapította, hogy nevezett misztikus elhivatottság-érzéssel, torzult élményfeldolgozással és nagyzasos téveszmékkel jellemzett tébolyban (paranoiában) szenved, ügyei viteléhez szükséges belátási képessége - elmebetegsége miatt - tartósan, nagymértékben csökkent.

Az ítélet hatályon kívül helyezését követően továbbra is fennállt M. János elmebetegsége, így a főügyészség mint felperes 1996-ban keresetet nyújtott be M. János cselekvőképességét kizáró gondnokság alá helyezése iránt. A kijelölés alapján eljáró K. Városi Bíróság eljárásában újabb szakértő kirendelésére került sor, amely rögzítette, hogy M. János tévengéses, tudathasadásos elmebetegségben szenved, üldöztetési politikai-vallásos téveszme rendszer, az indulati élet elféktelenedése, agresszivitásra való hajlam és a betegségbelátás teljes hiánya jellemzi. A hivatkozott szakértői vélemény alapján, s mivel a korábbiakhoz képest M. János állapota tovább romlott, a főügyészség kereseti kérelmére a K. Városi Bíróság 1997 áprilisában M. Jánost cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezte.

M. János ezt követően is **rendszeresen, folyamatosan** értelmetlen, zavaros, vallásos téveszmékre utaló leveleket küldött **mind a bíróságok, mind pedig az ügyészségek részére**, melyek közül a 2006.09.05-én kelt tartalma alapján gondnokság alá helyezés megszüntetésére irányuló keresetnek minősült. A T. Járásbíróság 2007.05.31-én a felperes erre irányuló keresetét elutasította, mivel a perben adott 2007.04.20-án kelt szakértői vélemény alapján továbbra is hasadásos elmezavarban szenved, terebélyes téveszmerendszerétől nem téríthető el, realitáskontrollja minden téren sérült. *„Nevezett szellemi állapota folytán nem rendelkezik az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel, ez a korlátozottság teljes és állandó jellegű újbóli felülvizsgálata szükségtelen.”*

M. János gondnokolt azonban továbbra is - heti rendszerességgel - leveleket küldött a bíróságok és ügyészségek részére, majd 2013.04.26-án újabb beadvánnyal fordult a bírósághoz gondnokságának megszüntetése érdekében, a T. Járásbíróság pedig a felperes keresetét befogadta. M. János 2013 nyarán az ügyészségre érkezett beadványában is kérte a cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezésének megszüntetését. Az alperes Ügyész nyilatkozata szerint felperes keresete, illetve egyéb beadványainak hangneme és tartalma kóros elmeállapotot tükröznek, amelyek nem teszik lehetségessé gondnokságának megszüntetését tekintettel arra is, hogy 3 orvosszakértői vélemény egybehangzóan teljesnek, állandónak és véglegesnek tekintette a felperes állapotát. Az Ügyész alperes álláspontja szerint összegezve M. János állapotát gondnokságának fenntartása indokolt, mivel az elmezavara következtében az önálló életvitelre képtelen. A felperesnek saját maga által is korábban előadott életszemlélete, személyes kapcsolatainak hiánya, valamint beadványainak tartalma összhangban van a rendelkezésre álló szakértői vélemények megállapításaival (BH2003.61.: A cselekvőképességet kizáró gondnokság alá helyezés indokolt, ha a perlekedési téboly következtében az alperes az önálló életvitelre képtelenné válik).

7.) Víziközmű szolgáltatási szerződés *általános szerződési feltételei* tisztességtelenségének megállapítása iránt nyújtott be közérdekű keresetet a főügyészség 2011 augusztusában, melynek eredményeként 2011 novemberében az I. fokú bíróság az alperessel szerződő valamennyi félre kiterjedő hatállyal megállapította, hogy az ÁSZF meghatározott pontjai tisztességtelenek és ezáltal érvénytelenek. A Vízmű Zrt. alperes fellebbezést nyújtott be az ítélet ellen, de a II. fokon eljáró ítélőtábla az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta. Kiemelte, hogy az I. fokú bíróság a rendelkezésre álló – a per eldöntéséhez elegendő – peradatok okszerű mérlegelésével helyes tényállást állapított meg, a keresetnek helyt adó döntésével és annak indokaival az ítélőtábla egyetért, illetve a felperes főügyészség fellebbezési ellenkérelme az ítélet helyes indokai alapján való helybenhagyására irányult.

A kereseti kérelem szerint a vízmű víztermelés, kezelés, ellátás tevékenységeket folytat, melynek keretében belül 2010. évben 5233 magánszeméllyel és 463 gazdasági társasággal kötött víziközmű szolgáltatási szerződést. A szerződések írásba foglalására a Vízmű által is blanketta szerződésnek nevesített, azonos szövegezésű, több szerződés megkötésére alkalmas mintát rendszeresítettek.

A szerződéskötéskor hatályos Ptk. 205/A § (1) bekezdése szerint általános szerződési feltételnek minősül az a szerződési feltétel, amelyet az egyik fél több szerződés megkötés céljából egyoldalúan, a másik fél közreműködése nélkül előre meghatároz, és amelyet a felek egyedileg nem tárgyaltak meg. Jelen ügyben megállapítható, hogy a vízműtársaság a szerződés feltételeit maga dolgozta ki, a fogyasztó részére komoly és valóságos lehetőséget nem biztosított a szerződés tartalmának befolyásolására, az előzetes megtárgyalására.

A (rég) Ptk. 209. § (1) bekezdése szerint tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg.

Az I. fokú bíróság - a kereseti kérelemmel egyezően - számos pontos megállapította a szolgáltató szerződéseit tisztességtelen (és ezáltal érvénytelen) voltát, egyben kötelezte az alperest saját költségén Közlemény közzétételére a megyei napilapban. A bírósági indokolás kifejtette azt is, hogy az alperes működési területén mintegy 245.000 fő részére nyújt szolgáltatást, a szerződések megkötésekor minden esetben a blankettaszerződést használja. A szerződéskötéskor mindenképpen a fogyasztó van hátrányos helyzetben, mert a működési területen jelenleg nincs más vízszolgáltató, és bár az alperest (egyetemes) szerződéskötési kötelezettség terheli, ugyanakkor a fogyasztó az, aki kényszerűségből el kell hogy fogadja az előre kidolgozott szerződési feltételeket (hiszen abban az esetben ha azokkal valami oknál fogva nem értene egyet, szolgáltató hiányában nem tudna vizet vételezni), a fogyasztó csak az alperest „választhatja” akivel szerződést tud kötni.⁴⁹

Az egységes bírósági gyakorlat szerint a fogyasztóval kötött szerződés kikötésének tisztességtelensége nem attól függ, hogy a feltétel kidolgozójának mi volt a szándéka, utóbb milyen gyakorlatot követ, alkalmazza-e ténylegesen a kikötést; jelentősége annak van, fennáll-e az elvi lehetősége, hogy a feltétel a fogyasztót hátrányos helyzetbe hozhatja.

⁴⁹ E körben az ítéletábra megjegyezte, hogy az I. fokú bíróság tévesen jutott arra a következtetésre, hogy a fogyasztó kényszerűségből választja alperest, mert a fogyasztónak más szolgáltató hiányában lehetősége van egyéb alternatív vízszolgáltatási lehetőséget igénybe venni.